

11094—1928. IGT. SZ.

AZ ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZ-
KERÜLET IGAZGATÓTANÁCSÁNAK

JELENTÉSE

1927. JUNIUS 24—1928. NOV. 1-IG.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CLUJ—KOLOZSVÁR,
MINERVA IRODALMI ES NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.
1928.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az erdélyi református egyházkerület Igazgatótanácsának jelentése 1927 június 24—1928 nov. 1-ig.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

1927 június 24-től az 1928. év november 1-éig terjedő időre, vagyis egyházkerületünk életének 16 havi működéséről számol be igazgatótanácsunk mostani jelentésében.

Hiába vártuk és reméltük, hogy annyi küzdelem és fáradság után a nyugodtabb, az alkotó és csendes, Isten országát építhető munkaalkalmakban lesz részünk e hónapokban, az elmúlt 16 hónap is az aggodalmak, az izgatott, tépelődő munka ideje maradt, sérelmeink ellen kellett küzdenünk, iskoláink életéért, megtarthatásáért kellett aggódnunk.

Az elmúlt 16 hónap alatt két fontos existenciális jelentőségű törvényt alkotott Románia parlamentje, a vallásügyi törvényt és a közép fokú oktatás törvényét. Mindakettő jelentősége igen nagy és egyházunk évszázados autonómiáján fájó sebeket ütött; egyiknek sincs meg még a végrehajtási útásítása, ami — mint eddig volt alkalomunk látni — még ismeretlen veszélyeket rejthet.

Az előbbiről a püspök úr önméltósága, utóbbiról a tanügyi jelentés fog részletesebben megemlékezni.

Mindazonáltal igazgatótanácsunk minden lehetőt megtett, hogy alkotó munkával is szolgálhassa az egyház-fennmaradásának szent érdekét, Isten segédelmével befejeztük a tanítónőképző átalakítását, most állanak befejezés előtt a leányfőgimnázium, a kolozsvári kollégiumi internátus, a Szeretetház kibővítésének munkálatai és ezáltal lehetővé válik már a mostani tanévben a vidéki leánytanulók lehetőleges elhelyezése és a református vallású egyetemi hallgatók elhelyezése. Megindult a diakonissza képzés is.

A küzdelmek között súlyos csapások is értek, elvesztettük egyházkerületünk nagyérdemű főgondnokát, gr. Bethlen Ödön úr önagy-

méltóságát. Tárgyalásainkból sokáig fog hiányozni böles irányítása, egyháza jelenjéért és jövőjéért aggodó nemes vezető jelleme.

Súlyos vesztesége igazgatótanácsunknak Péter Károly egyházkerületi titkár aa halála; évtizedeken át gyűjtött tapasztalata, kiváló adminisztrációs képessége nagy ürt hagyott maga után.

Jelentésünkben be fogunk számolni egyházkerületünk

I. közigazgatási ügyeiről,

II. tanügyi állapotáról,

III. anyagi ügyeiről és a kapcsolatos ügyekről.

IV. Az egyházkerületi iratterjesztésről.

Az ehkerület belmissziói állapotáról főtiszteletű püspök úr fog jelentésében megemlékezni.

I. Közigazgatási jelentés.

Az egyházkerületi közgyűlés mult évi 70. sz. határozata szerint megalkotott szabályrendelet alapján az erdélyi református egyházkerület és a királyhágómelléki egyházkerület is megválasztotta a zsinati atyákat, így semmi sem áll útjában, hogy a romániai református egyház megalkossa új törvénykönyvét. A zsinát előkészítő bizottság mindkét kerületben elvégezte az előkészítő munkáját és a két kerület közös bizottsága okt. 29-én Nagyváradon tartott ülésében úgy határozott, hogy kérni fogja a zsinatnak január hóra való összehívásának engedélyezését Ófelségétől, hogy a megalakulás, a bizottságok megválasztása megtörténhessék, hogy az egyes bizottságok munkájukat megkezdhessék. Az új vallásügyi törvény úgy intézkedik, hogy az új törvénykönyvet a végrehajtási útasítás megjelenése után egy év alatt kell benyújtani, így lesz elég idő alapos és Anyaszentegyházunk szent ügyeit a legmegfelelőbbben szolgáló munka elvégzésére.

Fontos megmozdulásnak tekinthetjük és áldásaiban előre nem is látható az a tény, hogy sikerült a Református nőszövetségek megalkotása révén nőtestvéreinket is bevonni az egyházi munkába. A községi, megyei és ehkerületi tagozatok kiépítése már a befejezés előtt áll azon szabályrendelet alapján, melyet a kultuszminister úr 45.052—1927. szám alatt hagyott jóvá. Itt-ott fordulnak még elő nehézségek a nőszövetségi munkában, némely helyen a polgári hatóságok akadályokat gördítenek különösen a gyűlések elé, de hálával kell elismernünk, hogy panaszainkra a kultuszminister úr mindig megértően intézkedett.

Igazgatótanácsunk a Nőszövetségtől igen sokat vár és remél egyházunk, hitéletünk megújulása terén.

Ami Istentiszteleteink zavartalan megtartását, lelkészeink személyi szabadságának korlátozását illeti, még mindig fordulnak elő itt-ott sérelmek.

A polgári hatóságok egyházunk hitelveivel ellenkező rekviemek megtartását rendelik el saját hatáskörükben, sőt a lupényi primária 1521—27. számú rendeletével, hivatkozva a csendőrparancsnokság 284. sz., illetőleg a hadügyminiszter úr 69.416—27. sz. rendeletére megtiltotta lelkészeinknek az öngyilkos katonák eltemetését. A kultuszminiszter úrnál közbenjárt főt. püspök úr e sérelmek ellen, aki 51.928. számú rendeletével intézkedett, hogy Istentiszteletet csak a következő nemzeti ünnepeken kell tartani: Január 24. (összes románok egyesülése), május 10 (függetlenségi ünnep), áldozó esütörtök (hősök ünnepe), július 22. (Mária királyné öfelsége nevenapja), okt. 25 (Mihály király öfelsége születésnapja), okt. 29 (Mária királyné öfelsége születésnapja), nov. 8 (öfelsége a király névnapja). Igazgatótanácsunk körrendeletben hívta fel az illetékesek figyelmét, hogy szigorúan alkalmazkodjanak a miniszteri rendelethez és más helyről jövő megkereséseknek ne tegyenek eleget, illetőleg haladéktalanul tegyenek jelentést igtanácsunknak.

A személyes szabadságukban korlátozott, illetőleg letartóztatott lelkészek érdekében azonnal megtettünk minden lehetőt.

Bár nem egyházkerületünk testében történt, mégis megdöbbenéssel vettünk tudomást arról a mozgalomról, amelyet dr. Gyenge János nagyváradi s. lelkész indított meg, aki szembeszállva egyházi főhatóságával, néhány elbódított „hivével“ úgynevezett szabad egyház megalakításába kezdett. A királyhágó melléki ehkerület vezetősége a törvények értelmében és szigorával járt el ez ügyben s ehkerületünk püspöke is velök teljesen egyetértve azonos felterjesztéssel élt a kultuszminiszter úrhoz, hogy dr. Gyenge János a református lelkészi nevet és jelvényeket ne viselhesse.

A vallásügyi törvény tárgyalása előtt és alatt ehkerületünk vezetősége, élén főt. püspök úrral mindent megtett, hogy a törvényjavaslat sérelmes §-ai megváltoztatására rábírja az illetékes köröket.

Főtiszteletű püspök úr a testvér protestáns püspökökkel együttesen küldöttségben jelent meg a miniszterelnök és a vallásügyi miniszter uraknál, írásban is átnyujtva ehkerületünk kívánságait a benyújtott törvényjavaslattal szemben, hetekig tartózkodott Bukarestben és tárgyalt az illetékesekkel s a javaslat szenátusi vitéjén beszédet is tartott; a törvényjavaslat törvénné lett, ha nem is eredeti formájában, mert úgy a vallásügyi miniszter úr, mint a szenátus lényegesebb módosításokat eszközölt a javaslaton.

Sérelem, ősi autonómiánk megconszolidálását célzó § maradt úgyszólván elég. Nem az egyház egyetemét, hanem egyes szerveit (egyházközségek, esperességek, püspökségek, stb.) ismeri el jogi személyül (11 §). Adományok elfogadása alá van vetve a törvényhozás jóváhagyásának (12. §.)

A theológiákon kötelezővé teszi a román nyelv tanításán kívül Románia történelme és alkotmánytana tanulását, holott e tárgyakból bakkalaureatusi vizsgát tettek a theologusok (15. §.)

A főhatóságok által kiadott rendeletek közzelendők a kultuszminiszteriummal is, aki végrehajtását felfüggesztheti (26. §.) Az egyházi adók felhajtására csak a kultuszminiszter és pénzügyminiszter hozzájárulásával kapunk jogsegélyt (30. §.) Kongruára a jövőben csak az olyan ujonnan létesítendő ehség lelkésze lesz jogosult, ha városban legalább 400, faluban legalább 200 család tartozik az ehséghez (33. §.) A patronusi intézmény minden kárpótlás nélkül megszűnik (38. §.) Az áttérési eljárást az állami anyakönyvvezető hatáskörébe utalja (45. §.) A vegyes házasságoknál minden egyes gyermek vallását az apa határozhatja meg (47. §.)

Lelkészi karunkban az elmúlt két évben bőven szedte áldozatait a halál. Meghalt Ignác László a nagyszebeni ehmege esperese, aki mint kiváló adminisztrátor, mint kamarai képviselő is igen értékes és nagy szolgálatot tett egyházunknak, még súlyos kintól gyötörtetve sem esett ki kezéből a munka a legutolsó hetekig. Mennyei Atyjukhoz tértek még Pázmány Vince ny. bedeszenháromsági, Mátyás János kristyóri, Nagy Imre kendilónai, Torró Miklós szilágypaniti, Borbély Sándor selymesilosvai, Fejér István almásmálomi, Bodor Géza ny. alsócsernátoni, Ravasz János ny. marosi esperes és Muzsnay Pál ny. mezősámsondi, Albert Sándor magyarpalatkai, Bertalan József aranyospolyáni, Kiss Ferenc holtmarosi, Péter Antal balázsfalvi, Gámán Sándor székesi, Székely Sándor szilágyfókereszturi, Antal Domokos ny. farnosi lelkész aai és Kövér András ny. esperes.

Nyugalomba vonultak: Szöcs Ákos jeddi, K. Nagy Elek szilágyesehi, Biró Géza sóváradi, Deésy Gyula gyalui, Szathmári Sándor várkudui, Zayzon Lajos torjai, Bodor Géza alsócsernátoni (†), Muzsnay Pál mezősámsondi (†), Janesó Lajos marosújvári, Rákosi György havádi, Sipos György májai lelkészek.

Egyházmegyéink adminisztrációja rendben történt, bár esperesi vizsgálatok anyagiak hiányában sok helyt még most sem voltak tartathatók. Itt kell sajnálattal megemlítenünk, hogy az óromániai és az ujonnan alakult bekecsalji egyházmegyék minden utánajárásnak

ellenére mai napig is nélkülözik azt a csekély esperesi kongruát is.

Az egyházmegyék generális vizitációiról főtiszteletű püspök úr emlékezik meg jelentésében.

Az ehmegek vezetésében az elmúlt év alatt igen sok változás történt. A dési ehmege esperesévé Kovács László, főjegyzőjévé dr. Mezey Mihály, a hunyadi ehmege főgondnokává dr. Apáthy Árpád, gondnokává Brazovay Dezső, a nagyenyedi ehmege esperesévé Biró Lajos, főjegyzőjévé Nagy Béla, a nagysajói ehmege esperesévé dr. Muzsnay László, főjegyzőjévé Gyenge György, a nagyszebeni ehmege esperesévé Szotyori Lajos, főjegyzőjévé Farkas Károly, az udvarhelyi egyházmegye esperesévé Hegyi Péter, főjegyzőjévé Nagy Lajos, gondnokává Ugron János aii választattak meg.

A lemondott esperes aai közül tb. esperesi címmel tüntették ki Jancsó Lajos és Nagy József aait, tb. esperes lett Menyhárt Elek aa és tb. ehmegei főgondnok gróf Bethlen Balázs aa.

Az új funkcionáriusokat fontos megbízatásukban szeretettel üdvözljük, az eltávozott jeles vezérmunkásoktól fájó érzésekkel válunk meg.

Igazgatótanácsunk munkásságáról a következőket jelenthetjük: Igazgatótanácsosi tisztjéről lemondott dr. Sárkány Lajos aa, akinék helyére az elnökség az első póttagot, dr. Vékás Lajos aát hívta be.

Az igazgatótanács tisztviselői karában érzékeny veszteségek értek. Néhány héttel a mult ehkerületi közgyűlés után váratlanul, rövid betegeskedés után, 1927 okt. 29-én meghalt Péter Károly ehker. titkár aa, aki nagy egyházi jogi ismeretével, kiváló adminisztráló képességével nehezen pótolható ürt hagyott maga után. Temetése nagy részvét mellett, a külső tiszteletadás minden jelével folyt le a testvéregyházak kiküldötteinek részvétele mellett. A hű munkásnak emlékezete legyen áldott! Igatanácsunk további intézkedésig munkakörét szétosztotta a püspökhelyettes-főjegyző és a többi négy előadótanácsos között, annyival is inkább, hogy intézkedésével ne prejudikáljon az igazgatótanács esetleges szervezeti átalakításának, amelyre vonatkozólag a sepsi ehmegeének memoranduma fekszik az illetékes tényezők előtt.

Rajta kívül súlyos betegségére való hivatkozással elvesztettük dr. Sárkány Lajos elnökhelyettes aát, aki 1928 ápr. 1-től négy évtizeden át olyan kiváló szakértelemmel és szeretettel végzett egyházi munka után nyugalomba vonult.

Az ő állását sem töltötte be az igazgatótanács, hanem 3141—28.

sz. határozatával úgy intézkedett, hogy teendőit a püspökhelyettes-ehker. főjegyző aára bízta, aki a titkári hatáskör egy részét is szíves volt vállalni.

Ugyancsak kivált 47 évi ritka lelkiismeretességgel végzett munka után Kilyén Sándor irodavezető aa is, ki saját kérésére 1928 május 1-től kezdve nyugalomba vonult. Hogy „Kilyén bácsi“ a maga kedves egyéniségével mennyire hiányzik megszokott munkaasztala mellől, azt ehkerületünk egyetlen tagjának sem kell mondanunk. A hű és nemes szolgától megfelelő ünnepélyes keretek között vettek búcsút igtanácsunk és a helyi egyházi intézmények vezetői.

A munka az 1921. évi ehker. közgyűlés 48 jkvi számú határozata alapján megalkotott ügyosztályok szerint foly és az élet mindinkább igazolja egyre nehezebb és speciális tanulmányokat igénylő problémáinak megoldási lehetőségéért a munkakörök elkülönítését. Itt kell választ adnunk a közigazgatási jelentés megvizsgálására kiküldött bizottság ama kérdésére, hogy nincs-e ellentétben a tanügyi osztály végleges megszervezése és előadótanácsosának végleges megválasztása a 77—1921. sz. ehker. határozattal; mely a tanügyi előadói állás betöltését az ehker. közgyűlésnek tartotta fenn.

Nevezett ehker. határozat egy tanügyi felügyelői állás kreálását előzta és betöltését maga is elhalasztandónak vélte a viszonyok tisztázásáig, kimondván, „hogy teendői addig is rábízotnak az igazgatótanács által alkalmazott tanügyi előadóra“, a különböző indítványok felett (úgy, hogy az állást az ehker. közgyűlés töltsse be, szervezeti szabályzatának megállapítása stb.) napirendre tért, illetve azt határozta, hogy ez ügyben „Járai István aa javaslatai mérlegelésével s bizonyos függő kérdések (pl. királyhágómelléki ehker. szervezkedése) megoldása után alkalmas időben terjesszen új javaslatot az ehker. közgyűlés elé.

Nyilvánvalóan egy új állás kreálásáról volt itt szó, amit mutat az ugyanazon ülésben hozott 84. sz. határozat, amely felhatalmazást adott az Igazgatótanácsnak az iskolaügyi osztály szervezésére és a szükséges állásoknak saját hatáskörében való betöltésére.

Tehát ellentét nincs az igtanács hivatkozott intézkedése és a 77. sz. ker. határozat között. Igtanácsunk a kérdést felszínen tartja és mihelyt az anyagi és más lehetőségek meglesznek, a tanügyi felügyelői állás szervezése iránt, megfelelő javaslatot fog tenni.

A központi iroda ügyforgalma 1927 június 24-től kezdve a következő volt:

1. Iktatóra érkezett 1927 jun. 24—1927 dec. 31-ig 7480 ügy-

darab, amelyből ellátott az I. ügyosztály (Péter Károly) 390 darabot, a II. ü. o. (Almási Samu) 323 dbot, III. ü. o. (dr. Illés Gyula) 2128 dbot, a IV. ü. o. (dr. Darkó Ákos) 442 dbot, az V. ü. o. (Mester Mihály) 4040 dbot. A nyugdíj ügyosztályban ellátott 157 drb.

Az 1928. esztendőben november 1-éig iktatóra érkezett 10.987 darab, melyből ellátott az I. ü. o. — dbot, II. ü. o. 765 dbot, III. ü. o. 3526 dbot, IV. ü. o. 1277 dbot, V. ü. o. 4930 dbot, a nyugdíj-osztály ellátott 489 dbot.

Az igazgatótanács a múlt év június 23-ától 9 ülést tartott, amelyeken összesen 683 ügyet intézett el. A határozatok részben közöltettek a hivatalos lapban, részben a mostani ehker. közgyűlés tárgyai közé tartoznak, a többi itt elő nem forduló lényegesebb határozatot az egyes jelentések ismertetik.

Egyre több nehézséget okoz, hogy igazgatótanácsunk irodahelyiségei mindinkább szűknek és célszerűtlen beosztásúnak bizonyulnak. Mihelyt ehkerületünk megfelelő anyagi helyzetben lesz, segítenünk kell e bajon, hogy a nyugodtabb munkafolyamatot biztosítani lehessen.

A hitélet elmélyítésére és a református öntudat kifejlesztésére szolgálnak az úgynevezett református nagyhetek; 1927-ben Brassóban, 1928-ban Tordán tartottunk ilyeneket, amelyekről főt. pp úr emlékezett meg jelentésében.

Egyházunk viszonya a testvér felekezetekkel barátságos és bensőséges: mély részvétellel vett részt igtanácsunk a testvér unitárius egyház gyászában, amikor a nagyérdemű ősz patriárkát, főtisztelendő és méltóságos Ferencz József aát temette és gyászolta, viszont a testvéregyházak is méltó módon adták meg a végső tisztességet boldog emlékü főgondnokunknak, gróf Bethlen Ödön, őnagyméltóságának. Adja Isten, hogy közös kincseink védelmében testvéri kézfogással haladhassunk egymás hitének megbecsülésében és tiszteletben tartásával.

Igazgatótanácsi határozatokkal felülbírált felebbezések :

6047—1927. László Károly hátszegi lakos felebbezése Fekete Károly hátszegi lakosnak egyházmegyei világi képviselővé és tanácsbírónak való választása ellen.

6082—1927. Zoltáni Pál és Olajos László lelkészek felebbezése a görgényi egyházmegye 1927 június 9-iki közgyűlési határozata ellen.

6116—1927. Bágya Zsigmond és társainak felebbezése a hunyadi egyházmegyei tanács 57—1927. sz. határozata ellen.

7172—1928. Bedő Ödön felebbezése a gyulafehérvári egyházmegyében megejtett tisztviselői választások ellen.

7953—1928. Kassay F. István és társainak felebbezése az udvarhelyi egyházmegyei esperes- és gondnokválasztás ellen.

9199—1928. Korondi Károly tordaszentlászlói kántornak felebbezése a kalotaszegi egyházmegyei tanács 45—1927. sz. határozata ellen.

10241—1927. Kónya Gyula magyarvalkői lelkész felebbezése a kalotaszegi egyházmegyei közgyűlés 6—1927. sz. határozata ellen.

11687—1927. Kovács Károly nyárádszeredai lakos felebbezése a marosi egyházmegyei tanács 1927 szeptember 26-iki ülésén hozott határozata ellen.

3776—1928. A felenyedi egyházközség felebbezése a nagyenyedi egyházmegyei tanács 11—1928. sz. határozata ellen.

5770—1928. Az egeresi egyházközség felebbezése a kalotaszegi egyházmegyei tanácsnak 1927 május 8-iki ülésén hozott határozata ellen.

6075—1928. Veress Bálint és társai dálnoki lakosoknak a kézdi egyházmegyei tanács 7—1927. sz. határozata ellen.

10400—1928. Angyalosy József dési lakos felebbezése a dési egyházmegyei tanács 34—1928. sz. határozata ellen.

10787—1928. Hersényi Imre és dr. Fodor András hátszegi lakosok felebbezése a hunyadi egyházmegyei tanács 45—1928. sz. határozata ellen.

8494—1928. A papolezi egyházközség felebbezése az orbai egyházmegyei tanács 15—1928. sz. határozata ellen.

10882—1928. Vajda Ferenc székelyudvarhelyi lelkésznek, továbbá a székelyudvarhelyi egyházközségnek felebbezései az udvarhelyi egyházmegyei tanács 64—1928. sz. határozata ellen.

* * *

II. Tanügyi jelentés.

Tanügyi jelentésünk három részre oszlik, az első rész a teológiai fakultás. 1926—27 és 1927—28. tanévéről ad képet, a második rész a középiskolák és szeretetházak, a harmadik rész elemi iskoláink két utolsó tanévéről ad számot.

Iskoláink sorsában a két elmúlt év alatt sem állott be kedvező változás. A bizonytalanság, aggodalom ideje volt e két esztendő is.

A magánoktatási törvény alapján beadott autorizációs kérések egy pár középiskolát kivéve még mind elintézetlenek, ami igen nagy bizonytalanságot eredményez.

A) Theologiai fakultás.

Theologiai fakultásunknak az 1926—27 és 1927—28. tanévére vonatkozó jelentését következőkben foglalhatjuk össze:

Az iskolai év tartama mindakét tanévben normális volt. Az iskolai év megnyitása ünnepélyes keretekben október 4-én, illetve október 2-án történt és a törvénytisztelettel, évzáró ünnepélyvel jun. 19, illetve jun. 24-én zárult be. Az évmegnyitó és évzáró igazgatói beszédek és a tanári székfoglalókat a tanévi értesítők közölték.

Az intézet vezetésében változás nem történt. A legfőbb felügyelet törvényeink értelmében főtiszt. püspök úr végezte, aki a legélnkebb figyelemmel kísérte a theol. fakultás működését; ünnepélyein, gyűlésein mindig aktív részt is vett.

Az előljáróság tagjaiul az 1927 aug. 13-iki ehker. közgyűlés megválasztotta Vásárhelyi János ehker. főjegyző-püspökhelyettes, Vásárhelyi Boldizsár tb. esperes, Kovács László esperes, Hegyi András és Kósa Mihály lelkész, Kovács Dezső igtanácsos, koll. igazgató, dr. Vékás Lajos igtanácsos, leányfőgimn. gondnok és dr. Bene Ferenc ehmegyei főgondnok aát, nagyobbbrészt az előljáróság régi kipróbált munkásait.

Az intézet officialistáiban e két év alatt nem történt változás.

A tanári karban öröndetes változások állottak be; a systematika tanszékére rendes tanárul átminősítettett dr. Tavaszgy Sándor aa, az ő történelmi tanszéke meghívás útján dr. Nagy Géza aával tölletett be, dr. Gönczy Lajos aa is mint r. tanár elfoglalta filozófiai tanszékét, ugyanesak rendes tanárul hívatott meg az új szövetségi tanszékre Maksai Albert aa. Az új tanár aai rendkívül értékes székfoglalókkal foglalták el tanszékeiket és eddigi működésük után is boldog reménységgel nézünk építő munkásságuk elé.

Bár e választásokkal betöltettek a meglévő szervezett tanszékek, azonban már most látszik, hogy közel az idő, amikor új tanszékek felállítására kell gondolni ehkerületünknek. A legtöbb tanár főtárgyainak előadhatása miatt olyan nagy óraszámval dolgozik, hogy nem jut idő speciális kollégiumok tartására és intenzivebb szeminárium munkásság kifejtésére.

A theologus ifjak létszáma a következő:

Az 1926/27. tanévben I. félévben 143, a második félévben 152. Ezek közül evangélikus 5. Közülök 121 erdélyi, 62 királyhágómelléki és 5 jugoszláviai.

Az 1927/28. tanévben I. félévben 172, a második félévben 166, tehát 14-el több, mint az előző évben. Közülök evangélikus 6. Erdélyi 125, királyhágómelléki 39, jugoszláviai 6, magyarországi 1.

1926/27. tanévben 13 theologus, illetve végzett lelkészjelölt, az 1927/28. tanévben 3 lelkészjelölt volt külföldi egyetemeken. A theologusok létszámának emelkedése amilyen örvendetes egyrésről, másrésről komoly feladat elé állítja ehkerületünket. Ennyi hallgató elhelyezésére, főképen pedig modern és a kor színvonalára emelkedő oktatásra a theologia mostani helyiségei semmiképen sem elegendők. A tulsúfolt elhelyezés, a szemináriumi helyiségek teljes hiányán, a könyvtári dolgozószobák beállításának lehetetlensége miatt a leglelkiismeretesebb nevelői és tanítói munka sem tud egész eredményt elérni.

Az internátusi tulsúfolt elhelyezés némiképen csökkent az által, hogy az intézet egy részét elfoglalva tartó román királyi vasútigazgatóság az 1926/27. tanév folyamán a második emelet egy részét, az 1927/28. év folyamán újabb hat helyiséget boesátott vissza eredeti rendeltetésének. Így is az elhelyezés zsufoltsága a komoly tanulmányozásnak még most is nagy akadály.

Internátusban volt elhelyezve az 1926/27. tanévben 111, az 1927/28. tanévben 119 theologus, akik közül 6-t a református kollégium internátusában kellett elhelyezni. Internátusi díj 1926/27. évben 3400, az 1927/28. tanévben 3500 leu volt. Az internátus mellett a konviktus házi kezelésben működött, 1926/27-ben 118 theologus, az 1927/28-ban 118, illetve 105 volt a tagja. A theologusoknak az előző évben 6000, utóbbi tanévben 7000 leut kellett készpénzben fizetniök, amihez természetben 150 kg. búza és 10 kg. zsír, illetve ezek piaci megváltási ára járult. Mint a számok ékesen mutatják, a konviktusi intézmény nem nyerészkedési célú, hanem igazi szeretetintézmény, mégis mint az illetékesek jelentik, olyan nagy a hátrálék, hogy már a konviktus zavartalan menetét veszélyezteti. Igen szomorú képe ez gazdasági viszonyainknak! A tanári kar kénytelen volt szigorító intézkedésekkel javítani e tarthatatlan helyzetet.

A theologus ifjúság segélyezésére minden lehető megteett a tanári kar, azonban az e célra szolgáló alapok, adományok egyre kevesebbek lesznek. Legatumokból az 1926/27. tanévben 470.000, az 1927/28. tanévben 800.000 leu segítséghez jutottak a theologusok.

Az ifjúság magaviselete — Istennek legyen hála — komo-

lyabb kifogásra nem adott okot, súlyosabb megtorló eszközöz egy esetben sem kellett fordulni, a kisebb eseteket az ifjúsági becsület-bíróság ítéletei elintézték, amelyeket a tanári kar minden esetben jóváhagyott.

A zsufolt elhelyezésnek, az otthon nehéz viszonyainak volt a következménye, hogy az ifjak egészségi állapota nem volt kielégítő. Az előző tanévben 160 thologus közül 55 tüdőcsúshurutos volt, szerencsére e téren az alapos orvosi kezelés a következő évre nagy javulást ért el.

A tanulmányi eredmény statisztikája a következő

1926/27. tanév:

	Jeles		Jó		Elégséges		Egy tárgyból elégtelen	Két tárgyból elégtelen
	I. félév	II. félév	I. félév	II. félév	I. félév	II. félév		
I. év	5	3	12	7	18	3	1	1
II. év	5	1	4	6	10	7	—	—
III. év	3	2	7	5	23	11	4	—
IV. év	1	1	5	6	16	12	—	1

Egy tárgyból nem kollokvált $7 + 4 + 13 + 2 = 26$, két tárgyból nem kollokvált $12 + 0 + 10 + 1 = 23$, több tárgyból nem kollokvált: $4 + 0 + 1 + 2 = 7$.

Egy tárgyból sem kollokvált: $7 + 4 + 6 + 4 = 21$.

Az 1927—28. évi kollokviumok eredménye:

Évfolyam	I. év		II. év		III. év		IV. év		I.-IV. év	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
Semester										
Beiratkozott	53	52	30	38	31	31	44	44	166	165
Jeles	6	4	7	2	4	4	3	3	20	13
Jó	25	17	12	13	7	6	17	17	61	53
Elégséges	8	15	14	16	10	11	18	20	50	62
Elégtelen 1 tárgyból	10	7	3	2	4	1	1	—	18	10
Elégtelen 2 tárgyból	—	—	1	—	—	1	—	—	1	1
Elégtelen több tárgyból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nem kollokvált 1 tárgyból	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Nem kollokvált 2 tárgyból	1	—	1	—	—	2	1	—	3	2
Nem kollokvált több tárgyból	2	6	—	1	3	—	2	—	7	7
Nem kollokvált minden tárgyból	—	2	—	4	2	6	2	4	4	16

A tanulmányi eredmény ezek szerint nem mondható teljesen kielégítőnek, bár jó közepes; reméljük, hogy ezen a téren egyre jobb lesz az eredmény. Fel kell említenünk, hogy a fakultás egyre nagyobb súlyt fektet az idegen nyelvek tanulására. Az előző évben német nyelvet 31, francia nyelvet 28, angol nyelvet 17 theologus tanult. Az

1927/28. tanévben már (kötelező kollokviumokkal) német nyelvet 83, francia nyelvet 47 és angol nyelvet 17 theologus tanult.

Theologiai vizsgálatok tartottak: Alapvizsga 1926 szeptember 29—30-án. Jelentkezett 20 jelölt, vizsgára állott 19 tanuló. Javító vizsgát tett eredménnyel 8 jelölt. Teljes vizsgát jó eredménnyel 1 jelölt, elégséges eredménnyel 4 jelölt, 4 jelölt három hó mulva teendő javító vizsgálatra utasított.

Dec. hó 17 és 18-án. Eredménnyel javított 9 jelölt, 1 három hó mulva új vizsgára utasított. Teljes alapvizsgát 5 theologus tett eredményesen.

Az 1927 jún. 20—22-i rendes vizsgaszakra jelentkezett 24 jelölt, akik közül jeles eredménnyel 5, jó eredménnyel 2 és elégséges eredménnyel 6 jelölt tett alapvizsgálatot, 11 jelölt javítóvizsgálatra utasított.

Szavizsga tartott 1926 okt. 4—6. napjain. A jelentkezett 19 theologus közül jeles eredménnyel vizsgázott 3, jóval 5, elégséggel 11.

Az 1927/28. tanévben

Theol. alapvizsgára állott:

1927 szept. 23-án 11 jelölt, jelesen vizsgázott 2, jól 1, elégséges eredménnyel 7, egy tárgyból kapott elégtelent 1 jelölt.

1927 dec. 15-én 9 jelölt, jól vizsgázott 1, elégségesen 7, egy tárgyból bukott 1 jelölt.

1928 jun. 21—22-én előállott 34 theologus, kik közül jelesen vizsgázott 7, jól 9, elégséges eredménnyel 12; egy tárgyból bukott 4, két tárgyból 2.

Első lelkészképesítő vizsgálat:

1927 okt. 4—6. napjain vizsgára állott 18 jelölt, kik közül egy frásbelije alapján visszautasított. Jeles eredménnyel vizsgázott 1, jóval 5, elégséggel 8; egy tárgyból elégtelent kapott 3 jelölt.

1928 jan. 5-én 3 jelölt állott elő, akik elégséges eredménnyel vizsgáztak.

1928 jun. 25—27-én vizsgára állott 21 jelölt, kik közül jelesen megfelelt 2, jól 8, elégséges eredménnyel 7, egy tárgyból elégtelen osztályzatot nyert 4 jelölt.

Az új theol. szabályzat 79. §-a alapján 1928 jun. 23-án megtartott az I. évet végeztek minősítő vizsgája, melyre 36 első éves hallgató jelentkezett. A bizottság mind a harminchat ifjút a II. évfolyamra felvehetőnek nyilvánította. 15 ifjú csak szept. hóban állhat elő.

Az 1927/28. tanévben már teljesen érvénybe lépett a mult ehker. közgyűlés által alkotott új szabályzat, az első év is arról győzte meg az illetékeseket, hogy csak a nivó emelkedése várható e szigorúbb szabályzattól. Az 1927/28. tanévben megkezdődött a theologus tanárjelöltek kiképzése is. Ez évben 10 theologusi tanárjelölt növendéke volt a fakultásnak, akik ehker. stipendiummal készülnek fontos missziójukra.

Az ifjak vallásos nevelésének elmélyítésére minden szükséges megtörtént, a theol. ifjúság minden kinálkozó alkalmat megragad, hogy szent hivatására kellőképen előkészülhessen és hogy a komoly gyakorlati építő keresztyén munka eszközeit elsajátithassa. A vasárnapi iskola, a középiskolai diákevangelizálás s egyéb missziói munkában professzoraik vezetése mellett egyre többen vesznek részt. Ifjúsági önképző munka is szép sikerrel folyt egyleteikben.

A professzorok nagy elfoglaltságuk mellett nagy terjedelmű és értékes irodalmi munkásságot is fejtettek ki s azonkivül az ehkerület minden missziói munkájában, a református nagyhetek munkájának oroszlánrészé, az ifjúsági konferenciák, vasárnapi iskolai vezetők tanfolyama az ő munkájok volt. Dr. Imre Lajos, mint az ehkerület belmissziói előadója egyik legfőbb irányítója a missziós munkáknak.

A külföld is egyre jobban érdeklődik theologiánk munkássága iránt. Az elmúlt két év alatt meglátogatták a fakultást dr. Weatherhead skót moderator és kísérete, Webster, W. Buist és Jeffery urak, Hepp amsterdami-professzor, dr. Charles S., Mac Forland urak, R. Will és H. Strohl straussburgi egyetemi tanárok.

Ha még megemlítjük, hogy a szokásos akadémiái Istentiszteleteket adventtől-virágvasárnapig mindakét tanévben megtartotta a fakultás; s azonfelül az úgynevezett akadémiái estélyek tartásával a magyar kultúra és tudomány iránti kötelezettségeit is leróta, azzal fejezhetjük be jelentésünket, hogy nemes büszkeséggel nézheti ehkerületünk minden tagja egyetlen főiskolánk működését.

B) Középiskolák.

Hiába reméltük, hogy a középiskolákra vonatkozó mostani jelentésünk nyugodtabb időkről, csendes fejlődésről számolhat be, az elmúlt két tanév semmiben sem volt különb, mint az előbbieik, sőt az egyre súlyosbodó anyagi nehézségek és az egyre fenyegetőbb tanárihiány miatt talán még nagyobbak voltak a nehézségek.

Mindazok a nehézségek, amit mult jelentésünkben felsorakoz-

tattunk, mind most is meg vannak. Az adminisztrációs munka terhein úgylátszik, az igazgatói-titkári állások rendszeresítése némi könnyítést jelentett. Végleges rendszeresített igazgatói titkára van a kolozsvári kollégiumnak, ahol Finta Gerő volt székelyudvarhelyi r. tanár hivatott meg titkárnak, a Bethlen kollégiumnak, ahol a Szászvárosról áthelyezett Jánó Béla r. tanár végzi a titkári teendőket, rendes titkárt alkalmazott a Székely Mikó kollégium László Árpád jogot és filozófiát végzett, volt városi főlevéltáros személyében.

A tanárhány enyhítésére a múlt tanévtől kezdve évenként 8—10 theologus-tanárjelölt tanul a theologiai fakultáson, akik kötelező nyilatkozatot adtak, hogy iskoláinkban szolgálnak legalább 10 esztendő. Külföldön (Párisban) is tanult és tanul néhány tanár-, illetve tanárnőjelölt. Végzett tanárnőink közül már állást is nyert a székelyudvarhelyi tanítónőképzőintézetnél Kristóf Ilona román, francia, magyar és Seprődi Anna ének-zenetanárnő és dr. Janesó Elemér a kolozsvári kollégiumnál mint francia szakú h. tanár. Különben a rossz szaki arány miatt intézeteink alig tudtak eleget tenni az állami hatóságok által követelt tantárgybeosztásnak. Igen sok állami tanár óraadót kellett alkalmazni az elmúlt két iskolai évben is, ami igen nagy anyagi megterheléssel járt.

Az autorizáció ügyében még mindig nincsen végleges döntés. Megkapta a nyilvánossági jogot a kolozsvári leányfőgimnázium, a kolozsvári, sepsiszentgyörgyi és marosvásárhelyi kollégium és a nagyenyedi tanítóképző, valamint a sepsiszentgyörgyi és marosvásárhelyi polgári leányiskola. Minden nehézség el van hárítva a Bethlen kollégium nyilvánossági jogának végleges megadása elől, reméljük e napokban erre vonatkozólag is kedvezően fog dönteni a Consiliu Permanent. A zilahi kollégium nyilvánossági jogát minden erőfeszítés után sem kapta még vissza, az újonnan Székelyudvarhelyre költözött tanítóképző ügyében sincs még döntés. A brassói középiskolák, a tordai és dicsőszentmártoni polgári leányiskolák nyilvánossági jogában sincs még végleges döntés.

A névelemzés alapján iskoláinkból egyre nagyobb számmal tiltják ki a tanulókat, hiába merítünk ki minden jogorvoslati lehetőséget, fájdalommal kell látnunk, hogy magukat református magyaroknak valló szülők református gyermekei elvitetnek iskoláinkból.

A tankönyv hiány e két tanévben sem enyhült, sajnos e téren nagyon keveset lehetett tenni, mert már e két év a megalkotandó új középiskolai törvény jegyében folyt le, amely mint előre látható volt, lényeges változásokat hozott magával, így lehetetlen volt ki-

adót találni olyan tankönyvekre, amelyek esetleg csak egy tanévig maradhatnak használatban.

Az államsegély még mindig csak ígéret! Csak elkeseredéssel tudunk megémlékezni e kérdés körüli eljárásokról, hitegetésekről, „elvi“ kiutalásokról. Államsegély nélkül iskoláink nem tölthetik be fontos missziójukat, s mivel ehhez nemcsak emberi, de szerződésekben lefektetett jogaink vannak, egy percre sem szünhetünk a minden rendelkezésünkre álló módon ennek kutatását szorgalmazni.

Az elmúlt években a közoktatásügyi kormány rendeletileg úgy intézkedett, hogy átmenetileg az állami illetmények utalásától eltekint, 50502—1928. számú rendeletével azonban ismét követeli az állami illetmények megadását. E rendelkezés végrehajtására a földbirtokaitól megfosztott, hűveiben egyre szegényedő egyház megfelelő államsegély nélkül soha sem lesz képes.

Iskoláink anyagi helyzetét megnehezítette az is, hogy a Magánoktatási törvény végrehajtási útásítása megvonta az iskoláktól a portómentességet, ami súlyos ezrekkel terheli iskoláink költségvetését.

Elrendelte a közoktatásügyi Miniszter Úr az évvégi értesítők előzetes kéziratossá cenzuráját, bekéri a vizsgai jutalomkönyvek jegyzékét, elrendelte az iskolai ünnepélyek programjának előzetes approbálását, szóval iskoláink vezetését a légaprólékosabb dolgokban is kiveszi az egyház kezéből. Maholnap már csak annyi jogunk marad, hogy előteremtsük a tanerők fizetését.

Iskoláink, sanyarú sorsban vergődő tanáraink hősieesen állják az ostromot, gondosan ügyelnek a lehetetlen lehetővé tételére, gondos aggodalommal igyekeznek eleget tenni az egyre nagyobb számú rendeleteknek, a tanterv nehézségei mellett igyekeznek az állam nyelvét is egyre jobban elsajátítani. Minden dicséret illesse őket!

Románia az inspectorok országa! Ebből talán legtöbb jut a kisebbségi iskoláknak! Az inspector generalok, inspector șefek, inspector secundarok, a latin nyelv, zene stb. szakma inspectorja és inspectornője szorgalmasan végzik az állam ellenőrzési jogának gyakorlását. Egyik iskolánk évvégi vizsgálatán négy ellenőrző közege találkozott össze. Vizsgálatuk eredményéről egyoldalú jegyzőkönyvet vesznek fel, s ha valamelyik megállapításuk rektifikálására van szükség, hosszú, legtöbbször személyes intervenciókat kívánó eljárásra van szükség. A vizsgai ellenőrző közegek költségeit a minisztérium az illető iskolákra akarta hárítani, de e rendeletét közbenjárásunkra hatályon kívül helyezte.

Csak az 1928—29. tanévben lépett életbe az új középfokú okta-

tási törvény, így itt erről csak futólag kell megemlékeznünk. A törvényjavaslattal szemben beadott kéréseink e törvény megalkotásánál sem vétettek figyelembe, így e törvény a kisebbségekre egyenesen katasztrófális lehet. Hét osztályban annyi anyagot ölel fel, annyi nyelv tanulását írja elő (román, francia, latin, német (vagy angol), görög!), hogy ezt magyar anyanyelvű tanulók testi és lelki megroppanás nélkül nem tudják elsajátítani. Olyan sok a tananyag, hogy e mellett a mi felekezeti iskoláink érdekében szükséges többlet beállítására alig lehet gondolni. Ha nem sikerül egy megértőbb állami vezetésnél a mi iskoláink részére egy speciális tantervet engedélyeztetni, ha a felvételi vizsgák és a bakkalaureatusi vizsgák gyötrelmei nem enyhíthetnek, testben, lélekben elgyötört ifjúság kerül ki iskoláink falai közül.

Tanáraink közül az elmúlt két év alatt meghaltak: Varga Sándor kolozsvári koll. tornatanár, Bod Károly ny. székelyudvarhelyi tanár, Szatmári Ákos kolozsvári ny. koll. tanár, Molnár Károly nagyenyedi Bethlen-kollégiumi tanár. Áldott legyen a derék munkások emlékezete. Betegség miatt hosszabb szabadságot kellett igénybe venni: Kovács Dezső, Fejes Áron, Resch Józsefné, Biró Sándor tanár aainak.

Nyugalomba vonultak: dr. Benkő Gábor zilahi tanár, Kerekes András zilahi és Bátor Gyula nagyenyedi tanár aai, folyamatban van Halmágyi Antal nagyenyedi tanár aa nyugdíjazása is; nem saját maguk keresték a pihenést, testi erejük teljében kell elvonulniok a kedves, rögs munkamezőről, mert a közoktatásügyi Miniszter Úr 65 éves korhatárt betöltve, nem engedi tovább folytatni régi munkájukat, sőt a Bethlen-kollégium nyilvánossági joga megadása egyik feltétele volt e két derék munkás félreállítása!

Középiskoláink közül az 1926—27. tanévben már nem nyílt meg a nagyenyedi polgári leányiskola, megszűnt a fogarasi polgári leányiskolának I. és II. osztálya, az 1927—28. tanévben felfüggesztetett a tanítónőképző intézet odahelyezésével a székelyudvarhelyi fiúfőgimnázium működése és teljesen megszűnt a fogarasi polgári leányiskola.

A beíratási statisztika a két tanévről a következő:

Iskola neve	Tanév	Beirt tanulók száma	A beirt tanulók közül					
			ref.	evang.	unitár.	r. kath.	izraelita	más vall.
Kölozsvári kollégium . . .	1926/27	496	443	20	1	16	13	1
	1927/28	489	446	18	2	14	9	—
Marosvásárhelyi koll. . . .	1926/27	410	346	12	23	10	19	—
	1927/28	379	329	11	13	8	12	—
Zilahi koll.	1926/27	175	138	1	1	28	7	—
	1927/28	175	139	1	2	28	3	—
Sepsiszentgyörgyi koll. . .	1926/27	297	225	6	16	42	8	—
	1927/28	294	226	8	12	41	7	—
Nagyenyedi koll.	1926/27	294	250	12	1	31	—	—
	1927/28	310	256	17	2	35	—	—
Székelyudvarhelyi koll. . .	1926/27	163	135	5	16	5	2	—
	1927/28	—	—	—	—	—	—	—
Kölozsvári leányfögmim. . .	1926/27	311	282	4	13	6	6	—
	1927/28	319	270	6	23	14	1	—
Tanítóképző	1926/27	77	73	1	1	2	—	—
	1927/28	99	91	4	2	2	—	—
Tanítónőképző	1926/27	133	109	6	4	14	—	—
	1927/28	195	156	7	15	12	—	—
Brassói fiu kereskedelmi . .	1926/27	99	41	10	2	46	—	—
	1927/28	96	40	13	1	41	1	—
Brassói női keresk. tanf. . .	1926/27	92	56	7	3	21	5	—
	1927/28	81	44	10	5	20	2	—
Fogarasi polg. leányisk. . .	1926/27	20	13	—	2	5	—	—
	1927/28	—	—	—	—	—	—	—
Marosvásárhelyi polgári leányiskola	1926/27	212	197	5	8	2	—	—
	1927/28	166	146	4	8	3	—	—
Dicsösztentmártoni polgári leányiskola	1926/27	54	35	—	9	10	—	—
	1927/28	43	26	—	8	9	—	—
Brassói polg. leányiskola . .	1926/27	175	128	24	16	7	—	—
	1927/28	164	118	23	16	7	—	—
Sepsiszentgyörgyi polgári leányiskola	1926/27	101	78	2	8	13	—	—
	1927/28	99	78	2	7	11	1	—
Tordai polg. leányiskola . .	1926/27	137	71	3	28	35	—	—
	1927/28	115	58	4	24	29	—	—

Tehát középiskoláinkba az 1926—27. tanévben összesen 3244 tanuló iratkozott be, akik közül református: 2620, ág. ev. 117, unit. 152, rkath. 293, izr. 60, más vallásu 1.

Az 1927—28. tanévben beiratkozott 3022 tanuló, akik közül református 2444, ág. ev. 126, unit. 144, rkath. 270 és izr. 38.

Tanári karainkban lényeges változás nem történt. Új rendes tanár dr. Léway Lajos a tanítóképző intézetnél, Straub Jolán, özv. Báthoryné a leánygimnáziumnál, Szabó Mihály a Bethlén-kollégiumban.

A tanulmányi előmenetel a sok gátló körülmény ellenére is kielégítőnek mondható; hogy az államnyelvben is kellő előmenetelt tanúsítanak növendékeink, azt nem egy helyt elismerték az állami ellenőrző közegek is és meglátszik a felvételi és bakkalaureátusi vizsgákon is.

A tanulók önképzőköri munkássága az elmúlt két tanévben is szünetelt az ismeretes indokok alapján, e kérdést a jövő tanévre új mérlegelés alá veszi Igazgatótanácsunk a tanári értekezlet javaslata alapján.

A kollégiumok vezetése az előljáróságok kezében volt, előljáróság vezette a leányfőgimnáziumot és a brassói középiskolákat; a polgári leányiskolák élén iskolaszékek állottak.

A kollégiumok előljáróságait az 1927. évi aug. 13-i egyházkerületi közgyűlés választotta új ciklusra. Nagy veszteség érte a Bethlén-kollégiumot boldog emlékü főgondnokának Gáspár János aának elhunytával, akinek a végső tiszteséget temetése alkalmából főt. pp. aa. adta meg.

Internátus működött minden kollégium mellett; a leányfőgimnázium növendékei egyrészt a Szeretetház fogadta be, internátusa volt a sepsiszentgyörgyi polgári leányiskolának, a múlt tanévben kezdetleges módon a brassói fiú kereskedelmi iskoláink is. A brassói leány középiskolák növendékeit a brassói Szeretetház fogadta be.

Internátusainkra nézve követeli a közoktatásügyi kormány, hogy az eddigi cellarendszer alakíttassék át dolgozó-hálószoba rendszerre. Ennek a sok költséggel járó átalakítási parancsnak is alávetették magukat iskoláink, a lehetőség szerint minden internátus így rendezkedett be, a székelyudvarhelyi tanítóképző internátusa már ilyen módon alakíttatott át.

A tanulók segélyezésére a kollégiumok, középiskolák erejükön felül mindent megtettek, három millió lej körül forog az az összeg, amit a tanulóknak tandíjmentességben, lakás- és kosztdíjelengedés-

ben juttattak; még így is egyre nagyobb lesz a felhajtani olyan nehéz hátralékok számlája.

Igazgatótanácsunk minden lehető törvényes eszközt igénybe vett, hogy a közoktatásügyi Miniszter Urat a bakkalaureátusi vizsgák rendszerének tarthatatlanságairól meggyőzze; de eredmény helyett csak sérelmeink szaporodtak, azt a törvényben lefektetett „előnyt“ is, hogy az anyanyelven tanult tárgyakat anyanyelvükön felelhetik a jelöltek, illuzóriussá tette az a tény, hogy a legtöbb bizottságban a szaktárgyakra magyarul nem tudó tanárokat nevezett ki a Miniszter, akik vagy tolmács útján vizsgáztattak (pl. a latin szaktanár „tolmácsolta“ a természetrajzi feleleteket), vagy a jelölt próbált meg románul felelni, természetesen mivel a tárgyat magyarul tanulta, a legegyszerűbb terminus technikusokat sem ismerhette román nyelven. Volt eset, hogy a latinból való írásbeli fordítást tolmáccsal javította a szaktanár.

Hogy iskoláink és tanulóink milyen erőfeszítéssel dolgoztak, mutatja az, hogy a bakkalaureátusi vizsgák eredménye ellenére hátrányos helyzetünknek lényegesebben nem maradt alól a többségi vizsgaeredményeknek.

A bakkalaureátusi vizsgák statisztikája egyházkerületünkben: 1927. évvégi vizsgák alkalmából:

A hat fiú és a leánygimnázium VIII. osztályába beiratkozott az 1926—27. tanévre 130 tanuló, kik közül 101 végezte sikerrel a VIII. osztályt. Ezek közül bakkalaureátusi vizsgára jelentkezett 78. Az írásbeli vizsgán átment 46, érettségi diplomát kapott 23 tanuló, vagyis a jelentkezők 29.46%-a.

Részletes statisztika:

	A VIII. o.-ba beiratkozott	A VIII. osztályt sikerrel végezte	Bakkalaureátusra jelentkezett	Írásbelin átlment	Diplomát kapott	Megjegyzés
Székelyudvarhelyi	10	10	8	1	—	
Marosvásárhelyi	29	25	22*	10	2	* 4 ismétlő
Leánygimnázium	8	8	8	8	5	
Zilahai	10	8	5	3	1	
Kolozsvári	27	20	20*	14	10	* 6 ismétlő
Sepsiszentgyörgyi	23	15	18*	8	2	* 4 ismétlő
Nagyenyedi	23	16	15*	5	5	* 4 ismétlő
	130	101	96*	49	25	* 18 ismétlő

Előállott vizsgálatra 60 tanuló először és 21 ismétlő, összesen 81 maturándus, közülök az írásbeli vizsgálaton átment 42.

Bakkalaureátusi diplomát nyert:

1. A marosvásárhelyi kollégiumból	12
2. A nagyenyedi kollégiumból	0
3. A sepsiszentgyörgyi kollégiumból	1
4. A székelyudvarhelyi kollégiumból	2
5. A zilahi kollégiumból	2
6. A kolozsvári kollégiumból	3
7. A leányfőgimnáziumból	2

Tehát összesen 22 jelölt, vagyis sikerrel vizsgázott a jelentkezők 27.28%-a.

1928. júniusi vizsgaszak :

Egyházkerületünk 5 fiú és 1 leányfőgimnáziumába az 1927—28. tanévre a VIII-ik osztályba összesen 134 tanuló iratkozott be, akik közül sikerrel végezte a VIII. osztályt 106 tanuló. A bakkalaureátusra jelentkezett 91 új és 20 ismétlő tanuló. Az írásbelit sikerrel tette le 68 tanuló, bakkalaureátusi diplomát nyert 38 tanuló, vagyis a jelentkezetek 34.23%-a.

Iskolánként az eredmény: átment a jelentkezetek közül a leányfőgimnáziumból 57.14%, a nagyenyedi kollégiumból 43.47%, a sepsiszentgyörgyiből 41.66%, a marosvásárhelyiből 30%, a zilahiból 22.22%, a kolozsvári kollégiumból 21.42%.

A tanulók valláserkölesi nevelése tekintetében minden lehető igyekeznek megtenni középiskoláink, a közös istentiszteletek gyakorlása, precések, bibliakörök áldásos munkája egyre több gyümölcsöt terem. Az internátusi nevelésre is igyekeznek kollégiumaink mind több és több gondot fordítani, ennek segítségére több kollégiumunknál internátusi s.-felügyelőkül s.-lelkészeket is alkalmaznak. Komolyabb fegyelmi vétségek minimális számban fordultak elő, egy komoly tragikus végű eset fordult elő egyik kollégiumunk benlakásában, de a nemsokára kiszálló püspöki vizsgálat itt is megállapította, hogy nem elvetemültségről, hanem javarészből szerencsétlenségről van szó. A bűnöst lelkiismeretének büntetésén felül a földi igazságszolgáltatás keze is sujtotta.

Főtiszteletű püspök úr e két tanév alatt középiskoláinknál a következő generális vizsgálatokat tartotta: 1926 nov. 2—6-ig Vásárhelyi János püspökhelyettes, Mester Mihály és dr. Illés Gyula előadótaná-

esosok kíséretében a székelyudvarhelyi kollégiumot vizsgálta meg.

1926 október 25-én ugyanazok kíséretében megvizsgálta a tordai polgári leányiskolát.

1926 október 30-án Vásárhelyi János, dr. Illés Gyula, Kiss Albert igtanácsos és Tőkés József ehm. főjegyző kíséretében a brassói középiskolákat vizsgálta meg.

1927 március 27—1 napjain a marosvásárhelyi kollégiumot vizsgálta meg, amely vizsgálatnak eredménye különös örömmel töltötte el a vizitáció tagjait. Itt a vizsgálat mellett, ifjúsági konferenciák, szülői értekezlet, vallásos estély, nők konferenciája tartására is időt szakított főt. pp. aa., sőt a görgényi és marosi egyházmegye pap-ságával külön konferencián tárgyalta meg az aktuális kérdéseket.

1927 március 31-én és április elején a generális vizitáció meglátogatta a marosvásárhelyi polgári leányiskolát.

1928. február 6—12 napjain fontos generális vizsgálat tartott a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban, ahol tüzetes vizsgálat után a tanári kar és előljárósággal tartott sorozatos konferenciák során minden nevelési, didaktikai kérdés, a valláserkölesi nevelés, az internátusi nevelés kérdése alapos megbeszélés tárgya volt.

Az ujonnan átalakított székelyudvarhelyi tanítóképzőintézetet 1928 március 25—31 napjain látogatta meg főt. pp. úr és böles tanácsaival irányította az új helyzet nehézségeivel küzdő iskolát.

A leánygimnáziumot május 5. és 6. napján vizsgálta meg a generális vizitáció, de ezt megelőzően rövidebb időre többször megjelent főt. pp. úr és részt vett a tanítási órákon.

Április 23—29 napjain a Székely Mikó kollégium főgimnáziumának és polgári leányiskolájának generális vizsgálata történt meg.

E vizsgálatok alkalmával mindenütt Istentiszteletek, precesek, konferenciák, ifjúsági munka is folyt, főt. pp. úr és a püspökhelyettes aa. a városi közönség részére is tartottak előadásokat.

A bizottság munkájáról részletesen beszámolt az illető előljáróságoknak és tanári karoknak, valamint a legközelebbi igazgatótanácsai ülésnek, amely a jelentések részletes megvitatása alapján megtette minden esetben a szükséges intézkedéseket.

Összefoglalásul a különböző típusu középiskoláink helyzetét ismertetjük az 1927—28. tanév végén:

1. Liceumok (főgimnáziumok)

Egyházkerületünknek 5 fiúliceuma és egy leányliceuma működik.

Ezek közül megkapta véglegesen a nyilvánossági jogot a kolozsvári fiúliceum, a sepsiszentgyörgyi fiúliceum és a marosvásárhelyi főgimnázium. Megkapta a nyilvánossági jogot a kolozsvári leányfőgimnázium is.

Nyilvánossági joggal működik a Bethlen-kollégium főgimnáziuma, a nyilvánossági jog iránt beadott kérése most van — a nyert információk szerint — kedvező döntés alatt.

A zilahi kollégium nyilvánossági jogát minden utánjárás után sem sikerült eddig megszerezni.

Polgári iskolák.

Most már csak öt polgári leányiskolánk működik, ezek is az új közepoktatási törvény alapján a jelen tanévtől 3 osztályos leánygimnáziumokká alakultak át.

Nyilvánossági jogát véglegesen megkapta a sepsiszentgyörgyi és marosvásárhelyi polgári leányiskola, a brassói polgári iskola nyilvánossági joga most van döntés alatt, valamint a tordai leányiskolánké is.

A dicsőszentmártoni polgári iskola nyilvánossági jog nélkül működik.

Kereskedelmi iskolák.

Az egyetlen kereskedelmi iskolánk a brassói fiúkereskedelmi a régi keretekben működött, sikerült néhány tanulóra internátust szervezni. A két éves női kereskedelmi tanfolyam nyilvánossági jog nélkül működött.

Most van előkészületben az új kereskedelmi szakoktatási törvény, mely az iskola életében bizonyára nagy változásokat fog okozni.

Ez iskola elvesztette lemondás folytán érdemes igazgatóját, Joó Győző aát, aki megalapítása óta lelke volt az intézetnek. Helyét hasonló buzgóságú új munkás, Dániel Viktor sepsiszentgyörgyi tanár aa. foglalta el.

Tanítóképző intézetek.

Egyházkerületünknek két féltett intézménye a két tanítóképző közül a nagyenyedi tanítóképzőintézet már megkapta a nyilvánossági jogot, a Székelyudvarhelyre áthelyezett és két milliós költséggel ideálisan átalakított tanítónőképző intézetünk nyilvánossági joggal működik, de ez iránt beadott kérése még a Consiliul Permanent előtt fekszik.

A tanítás eredményének javítására mindakét intézet minden lehetőt megtett, különösen nagy súlyt fektetvén az államnyelv elsajátítására, amiért gyakorló órák, internátusi román beszélgetési kurzusok állíttattak be. Mióta 7 osztályos a képző, a tanulmányi eredmény folyton javul. Itt a tankönyvhiány még katasztrófálisabb mint a középiskoláknál.

A képesítő vizsgálatok az új állami szabályzat rendelkezéseinek megfelelően tartattak, két-két miniszteri delegátus (egyik elnök) részvételével:

Az 1926—27. tanévben 5 tanítójelölt közül 4 és 3 tanítónőjelölt közül 3 tanítónő oklevelet nyert.

Az 1927—28. tanévben a tanítónőképző intézetben 22 jelölt nyert képesítő oklevelet, a tanítóképzőben 10 tanítójelölt. Igazgatótanácsunk úgy a tanítóképző intézetnél, mint a tanítónőképzőben 5—5 darab à 10.000 lejes stipendiumot létesített, sajnos ezen a téren még sokat kellene tenni, ha az anyagiak fogyatékosága minden jószándékot lehetetlenné nem tenne.

Nagy nehézséget okoz, hogy a Miniszter Úr követeli a tanítónőképző intézetünknel az ő rendelkezése alapján ott maradt férfi tanerők eltávolítását, holott megfelelően képzett női tanerők még nem állanak rendelkezésünk alatt.

* * *

A középiskolák problémájának végleges megoldását sürgetően követeli az egyre súlyosabb anyagi nehézségek kényszere, ebben a tanévben már aligha lesz elmellőzhető az egész középfokú oktatásügyünk végleges rendezése.

Szeretetházak.

Egyházkerületünkben két szeretetház folytatja áldásos működését, egyik a kolozsvári Szeretetház, a másik a brassói. Mindakettő leánynövendékek otthona, előbbi az egyházkerület tulajdona, papi és tanári árvák és leánygyermek nevelésére, a másik a négy székely egyházmegye tulajdona.

Egy évig működött a zabolai árvaházunk, és néhány árvát nevelt és nevel a zágoni árvaházunk.

Az árvaház kérdésének megoldására a szászvárosi kollégiummal kapcsolatosan a mostani egyházkerületi kögyüléshez fog javaslatot tenni Igazgatótanácsunk.

A kolozsvári Szeretetház az 1926—27. tanévben 76 növendéknek

adott ellátást, ezek közül 5 árva, 36 pap-tanár leány és 36 ref. növendék. Közülök a ref. leányfőgimnáziumba járt 68, kereskedelmi iskolába 1, zenekonzervatoriumba 1, varróiskolába 2.

Ellátási díj volt: lelkész-tanár leányok 7400 lej, ref. növendékek 11.100 lej, más vallásuak 14.800 lej.

Az 1927—28. tanévben 78 növendék volt felvehető: 4 árva, 51 pap-tanár leány 23 más ref. növendék. Akkora volt a felvételt kérők száma, hogy kénytelen volt a vezetőség még 14 leánykát felvenni, ami természetesen a megfelelő elhelyezésnek volt nagy hátrányára. A növendékek közül a ref. leányfőgimnáziumban tanult 78, kereskedelmi iskolában 9, iparos tanuló volt 2, egyetemi hallgató 3.

Főtiszteletű Püspök Úr 1927. december 13-án generális vizitációt tartott az intézetben s a tapasztaltak alapján alakult ki Igazgatótanácsunkban az a felfogás, hogy e fontos intézmény kibővítése még a legnagyobb anyagi áldozatok árán is eszközzendő.

A valláserkölesi nevelésre nagy súlyt helyezett az intézet vezetősége, éppen úgy a tanulók tanulmányainak ellenőrzésére is. A román nyelv kellő gyakorlására is megfelelő intézkedések tétettek.

Az intézetet kebli tanács vezeti, élén Sárkány Lajos dr. elnökkel és Szász István alelnökkel, de a kebli tanács gyűlésein főtiszt. pp. aa. is mindig részt vett, hogy irányítsa a nemes munkát.

A brassói Szeretetházban az 1926—27. tanévben 74 növendék volt felvehető, akik közül 27 részesült kedvezményben, köztük öt árva. Vallás szerint 60 ref., 3 evangélikus, 5 unitárius és 6 rkath., közülök 21 polgári iskolába, 53 kereskedelmi tanfolyamra járt.

Az 1927—28. tanévben 75 növendék vétetett fel, közülök 30 kedvezményes, árva volt 10. Vallás szerint református 56, evang. 5, unit 7, rkath. 7. 38-an jártak a polgári iskolába és 37 a kereskedelmi iskolába.

Az előző tanévben 20, utóbbiban 18 leányka volt pap, tanár, tanító gyermeke.

Az intézeti nevelés és ellátás gondossága elsősorban is Puskás Kálmán lelkész-igazgató és felesége érdeme.

A kolozsvári Szeretetház kibővítésével kapcsolatosan a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés elé javaslatot fogunk terjeszteni szervezeti és rendtartási szabályzata átdolgozására; de itt is szükségesnek látjuk megjegyezni, hogy felekezeti tanítóink gyermekeinek azonos feltételek melletti, itteni ellátásának biztosítását, amennyiben a tanítóság egyeteme is vállalja, ezt a különben csekély évenkénti hozzájárulását, mint a lelkészek és tanárok, szükségesnek tartjuk.

Elemi iskolák.

Elemi iskoláink két tanévében a multhoz képest nem érezhattünk semmi könnyebbülést, vagy a helyzet tisztázódását és végleges kialakulását.

A magánoktatási törvény 107 §-a alapján minden iskolánk még 1926 március havában beadta az iskola és a tanerők működési engedélye iránti kéréseket; de bár a törvény ugyanezen §-a kimondja, hogy a minisztérium egy év alatt dönteni fog, a helyzet az, hogy a mai napig egyetlen iskolánk kérése sem intéztett el, tanítóink közül is csak páran (Hodgyai Géza, Gálfalvi Pál, Muzsnay Albert, Csomor Dénes, Kovács Ferenc, Szekeres Irén) kapták meg végleges tanítási engedélyüket.

E helyett az történt, hogy a múlt év folyamán ismételtén bekérték az autorizációs iratokat; ismét osztályrészül jutott a sok munka, bélyegkötség.

A tanítás a magánoktatási törvény rendelkezéseinek megfelelően, teljesen az állami tanterv alapján történik, egyre jobban kitűnik az alkalmazás rendjén, hogy követeléseit képtelenség végrehajtani, a gyermek egészsége forog kockán, hogy valamelyes eredményt el lehessen érni.

A III. osztályban kezdődik a román nyelv tanulása, de már ugyanabban az osztályban *román* nyelven kell tanulni Románia földrajzát és történelmét; gépiesen, nem értve, órákhosszát magolják mondatonként e tantárgyakat szerencsétlen gyermekeink. Hiába minden érvelés, hiába az arravaló hivatkozás, hogy ez nemcsak pedagógiai abszurdum, hanem nem méltó ahhoz a két tantárgyhoz sem, amelyeket ilyen módon tanítanak!

Iskoláink életének megnehezítése már megkezdődik a beíratásoknál; ismeretes, hogy a gyermekeket református iskolába járatni akaró szülők minden év elején bélyeges deklarációt tartoznak letenni az állami elemi iskola igazgatójánál. Az igazgató urak e napokon vagy nem tartozkodnak napokon át a községben, vagy nem tartanak hivatalos órát; vagy más eszközökkel megtagadják e deklarációk átvételét, de szeptember 11-én mindenik a helyén van és „hivatalból“ beírja az állami iskolába a „nem jelentkezettek“, volt olyan eset is egyik egyházközségünkben, ahol nincs másmilyen iskola, megjelent egy szomszédfalusi állami tanító és bár a deklarációk meg voltak az iskola tanítójánál (hova adta volna, ha nincs állami iskola!), ezeket

nem vette tudomásul, hanem átutalta a nem létező állami iskolába. Célzata világos ennek az eljárásnak.

Tanítóinktól követelik az autorizációt, iskolától a működési engedélyt az ellenőrzést végző revizorok, holott a kérésük az illetékes fórumok előtt fekszik. Az állami elemi iskolai törvény értelmében a főgimnáziumot, tanítóképzőintézetet végzett (nem okleveles) sőt a négy középiskolát végzett egyéneket is lehet kiegészítő tanítókul alkalmazni, mégis nálunk követelik minden esetben a teljes képesítést.

A revizori vizsgálatnak az is rendes velejárója, hogy az állami elemi iskolai törvény 8 §-ára való hivatkozással néhány református vallású gyermek, román eredetűnek deklaráltatik és román tannyelvű állami iskolába küldetnek át. Hiába tiltakozik ez ellen a szülő, főhatóság, már százakra megy az így elvesztett református tanulók száma (köztük nem egy református presbiter gyermeke). Székelyvaja, Koronka, Almásmálom, Petrozsény, Ilyefalva, Málnás, Nyárádszentbenedek, Hosszúfalu, Radnótfája, Kövérhosszúfalu, Nyárádtő, Maroskeresztúr és még hosszú sora iskoláinknak siratja így elvesztett tanítványait. Ez az eljárás különösen ott alkalmaztatik intenzíven, ahol ez által meglehet fosztani az iskolát a törvény által követelt minimális létszámtól. Igazgatótanácsunk minden esetben megtette tiltakozó előterjesztését ezek ellen, Főt. Püspök Úr minden lehető alkalommal interveniált ez ügyben, de egyházkerületünk legfelsőbb testületének is ismételten fel kell tiltakozó szavát emelni az ellen, hogy református gyermek erőszakkal eltávolíttassék saját hitfelekezeti iskolájából. A szabad iskolaválasztás különben is legegységesebb emberi jog, amelynek korlátozása ellen mindenkinek minden törvényes eszközzel küzdeni kell.

Iskoláink belső életébe nyult bele a 70423—1926 számú miniszteri rendelet, mely elrendelte, hogy mindenfokú iskolánkban a hét három napján teljesen, még a tízperces szüneteken is románul kell egymásközt is beszélgetni a tanulóknak, amit a tanerők szigorúan ellenőrizni tartoznak. E rendelet végrehajtása lehetetlen és törvényekbe ütköző, ezért hatályon kívül helyezését nyomatékosan kértük is.

Más vallású magyar anyanyelvű tanulókat is több helyt kitiltottak iskoláinkból, bár a Magánoktatási törvény 35. §-a és a panaszaikra adott 33920—1927 számú és a 13502—1928 számú miniszteri döntés világosan rendelkezik. Míg jogorvoslatot keresünk és mire jogorvoslatot kapunk, a kitiltott tanulók ott ragadnak az állami iskolában.

Több helyt átkényszerítik megbukott tanulóinkat az állami

iskolába, holott az állami elemi iskolai törvény végrehajtási útastításának 39. §-sa értelmében csak azok a tanulók irandók be hivatalból az állami iskolába, akiknek vizsgájuk két kísérlet után sem sikerült.

Bár az állami iskola építéséhez való hozzájárulással híveink nagyon meg vannak terhelve, mégis minden áldozatot meghoznak, hogy megfelelő új iskolai épületeket emelhessenek. E két tanév alatt a következő iskolai épületeket emelték az egyházközségek: Mezőméses 111,000, Tövis 185,000, Kányád 280,000, Szolokma 150,000, Szamosfalva 150,000, Sztána 200,000, Kalotadames 160,000, Czegőtelke 150,000, Somkerék 200,000, Sajószentandrás 100,000, Hadad 300,000, Nagydoba 200,000, Szilágynagyfalu 150,000, Marosujvár 450,000, Marosnagylak 309,889, Harasztos 284,724, Magyarózd 323,425, Marosludas 470,000, Andrásfalva (Bukovina) 200,000, Ilyefalva 200,000, Havadtő 350,000, Unoka 72,000, Szováta 650,000, Alamor 44,441, Héjjafalva 123,998, Medgyes 110,000, Nagymoha 80,000, vagyis 5.804,477 lejt, amelyhez hozzá kell adnunk, hogy kisebb-nagyobb reperációkra másfélmilliónál többet költöttek egyházaink e két év alatt. Ezen felül viselték egyetemes adó formájában a fentartás költségeinek javarészét.

E két év alatt ismét több elemi iskolánk zárult be. A sajóudvarhelyi iskolánkat 1926 aug. 27-én zárta be a minisztérium rendeletére az odavaló jegyző a tanulók kiesiny létszáma miatt, ugyancsak e miatt záratott be a buzásbocsárdi és a feldobolyi elemi iskolánk.

A nyilvánossági joguktól megfosztott parajdi és alsósófalvai iskoláink az állami vizsgáztatás költségei és kiméletlensége miatt énéptelenedve megszűntek. Marosgezei iskolánkat a tordamegyei revizor zárta be a közokt. Miniszter Úr 141,132—1927. sz. rendeletére kevés tanulója miatt, ugyanez okból megszűnt a mezőcsáni iskolánk is. (35,989—27. min. sz.) A két tanerős zágoni iskolánk 1927 ápr. 14-iki becsukásának egyik indoka: „van a községben 6 tanerős magyar tannyelvű állami iskola“! Kézdimártonfalvai iskolánkat az inspektorátus rendeletére 1927. sz. a. zárták be.

Elemi iskoláink múlt tanévi állapota: Bekecsalji ehmegyénkben van 33 iskolánk (a szentháromsági jelen tanévre nem nyílt meg tanulóihiány miatt), dési ehmegyénkben 16 iskola egy óvoda, erdővidéki egyházmegyénkben 5 iskola, a görgényi ehmegyében 28 iskola, a gyulafehérvári egyházmegyében 8 iskola, a hunyadi egyházmegyében van 14 iskola, (a nagyrápolti a jelen tanévben már nem kezdhetette meg működését), a kalotaszegi egyházmegyénkben 12 iskola, kézdi egyházmegyében 3 iskola, a kolozsvári egyházmegyé-

ben 18 iskola és két ovoda, (a mezőszavai jelen tanévre megszűnt, s az ördögkeresztúrnak is meg vannak számlálva a napjai). A kükküllői egyházmegyében van 24, a marosi egyházmegyében 43, a nagyenyediben 29, a nagysajóiban 17, a nagyszebeniben 15, az orbaiban 3, a sepsi egyházmegyében 16, a széki egyházmegyében 19, a szilágyszolnokiban 47 iskola és egy kisdedovó, az udvarhelyiben 16 (a magyarhidegkúti bezárását rendelte el a közokt. kormány), az óromániában 3 (a pitestit a napokban zárták be).

Volt tehát elemi iskolánk az 1927/28. tanév végén az ovodákkal együtt 370. Tanerőink száma 529.

Bár nem egy egyházközségünk épített új iskolát és az iskola engedélyezésért szabályszerű időben beadta kérését, kérésük máig sincs elintézve, így épületük üresen áll (Kolozsputa, Harasztos, Retteg, Kökös, Héjjasfalva, Sepsiszentgyörgy, Zernest, Málnás, Bukarest stb.) A székelykocsárdi és marosvécsi egyházközségek állandósították új felekezeti iskolájukat vállalván az iskola mindenkori logi és személyi terheinek segély nélküli önálló fedezését. Igtanacsunk az ehmegyei tanács javaslata alapján hozzájárult a véglegesítéshez és jóváhagyó tudomásulvételre bejelenti a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlésnek.

A tanítói testületből elhaláloztak Beke Albert nagygalambfalvi, Westfál Ágostonné marosvásárhelyi, Nagy Ábel ny. magyarláposi, Máthé Kálmán nagydevecseri, Czirják Gyula vajdahunyadi, Jakab József rettegi, Gruja Farkas tordosi tanítói, Isten adjon nyugalmat az elhívott derék munkásoknak.

Elemi iskolánk nagyobb része (körülbelül 78%) már 7 osztályos. Az iskolai ünnepélyeket, a madarak és fák napját, az alkoholellenes napokat kevés kivétellel mindenütt megünnepelték. A reformáció emlékünnepét mindenütt (alig néhány a kivétel) élő módon megünnepelték iskoláink.

A püspöki generális vizsgálatok rendjén meglátogattuk a kolozsvári elemi iskolákat, a nagyenyedi elemi iskolát a tordait, a brassóit, a székelyudvarhelyit, a pitestit, a ploestiit, a csejdi, esittszentiváni, malomfalvai, galambodi, maroskereszturi, nyárádtői, marosszentgyörgyi, marosvásárhelyi, szálteleki, mezőbergenyei, mezőcsávási, mezőfelei, mezőménesi, mezőkölpényi, mezőmadarasi, feketei, mezősámsondi, székesi, nagyernyei, megyesfalvai, székelykövesdi elemi iskolákat. A bizottság a helyszínén megadta a szükséges utasításokat és együtt örült az örvendező presbitériumokkal, ahol kiváló eredményt, öntudatos kálvinista munkát tapasztalt.

Nagy örömmel tapasztaltuk, hogy az ifjúsági munka, a bibliakörök áldásos munkája mindinkább terjedőben van; részletesebb adatokat ezekről a püspöki jelentés tartalmaz.

Az állami iskolába járó tankötelesek vallásoktatását a szűk lehetőségek keretei között nagy buzgósággal a lelkészek végzik; e téren is van itt-ott panasz (pl. a közokt. Miniszter Úr 54,930—26 sz. rendeletével kitiltja az állami bukaresti iskolákból a hitoktatókat, nem adnak megfelelő helyiséget és elég időt stb.) Itt nagy baj az, hogy nincsenek megfelelő valláskönyvek, de ezek elkészítése is munkában van, java része már készen, úgy hogy reméljük, hogy a jövő tanévre használatba lesznek vehetők.

Az elemi iskolákat az új ehker. szabályzat alapján az ehmegyei hatóságok is ellenőrzik, s jegyzőkönyveik egy példányát felterjesztik igaztanácsunknak, aki ezek alapján is megteszi a szükséges intézkedéseket.

Elemi iskolásaink beszédes statisztikája a következő:

1926/27. tanév.

	Egyházmegye neve	Az összes 7—15 éves tankötelesek száma:	Ref. elemi iskolába jár	Magyar tannyelvű felek. iskolába jár	Magyar tannyelvű áll. iskolába jár	Ref. középiskolába jár	Más magyar tannyelvű középiskolába jár	Iparos tanonciskolába jár	Német anyanyelvű is- kolába jár	Román tannyelvű el- iskolába jár	Román anyanyelvű kö- zép iskolába jár	Nincs beiskoláza
1	Dési	1622	861	16	182	20	1	76	—	194	95	177
2	Erdővidéki	2218	301	14	1688	32	—	83	—	18	10	117
3	Görgényi	3418	2341	36	354	30	20	38	33	30	—	473
4	Gyulafehérvári	894	474	42	28	24	26	74	12	101	27	86
5	Hunyadi	2144	797	34	513	33	37	203	9	197	93	228
6	Kalotaszegi	3541	660	3	1786	44	8	188	—	439	31	382
7	Kézdi	1729	222	106	975	45	60	78	—	61	90	92
8	Kolozsvári	4526	1376	176	1082	380	41	650	—	329	88	404
9	Küküllői	2771	1441	64	716	78	9	72	—	87	13	291
10	Marosi	10196	5199	144	2106	669	48	638	—	134	74	1184
11	Nagyenyedi	5392	1961	161	1912	248	2	385	4	194	162	363
12	Nagysajói	1894	693	27	549	28	3	38	—	324	38	194
13	Nagyszebeni	1781	761	31	345	30	65	145	49	141	42	172
14	Orbai	2523	206	7	2051	40	10	34	—	20	5	150
15	Sepsi	3478	1009	137	1283	351	151	164	21	112	52	198
16	Széki	2787	1339	34	739	20	1	45	—	200	33	376
17	Szil. szolnoki	8141	3401	21	2943	100	46	168	—	474	46	933
18	Udvarhelyi	3560	767	25	2208	84	35	63	—	156	86	136
19	Óromániai	868	87	—	2	—	—	11	115	328	107	208
	Összesen:	63483	23896	978	21462	2374	582	3153	243	3539	1092	6164

1927/28. tanév.

	Ref. tan- száma	Ref. isk.	Magy. felek isk.	Magy. tanny. áll. isk.	Román tan- nyelvű isk.	Német tan- nyelvű isk.	Magy. kö- zép isk.	Német kö- zép isk.	Román kö- zép isk.	Iparos isk.	Nincs be- iskolázva
Bekecsalji	3101	1881	61	477	199	—	20	—	1	46	416
Erdővidéki	2223	279	28	1696	38	—	38	4	14	21	105
Szil. szolnoki	8030	3347	41	2898	680	1	146	1	57	170	689
Görgényi	3130	2173	10	407	29	12	59	7	1	50	382
Marosi	5611	2867	265	937	201	—	482	1	38	512	308
Udvarhelyi	3372	698	29	2114	195	—	121	—	50	77	88
Széki eh.	2633	1209	54	606	248	1	24	1	28	88	374
Kolozsvári	4969	1903	158	1135	339	62	568	3	44	412	295
Kalotaszegi	3743	579	—	2224	564	1	52	—	42	175	106
Dési eh.	1601	862	32	173	242	—	37	1	71	121	62
Küküllői	2629	1370	39	769	79	—	72	2	13	116	169
Hunyadi	1996	686	30	611	207	10	64	5	91	165	127
Sepsi	3309	935	139	1269	70	7	400	8	46	384	51
Orbai	2319	104	12	1826	26	—	51	—	2	66	232
Óromániai	922	71	10	8	483	8	—	16	125	6	195
Nagyszebeni	1514	693	26	313	80	11	81	24	33	126	127
Gyulafehérvári	740	343	21	84	148	6	42	1	30	57	8
Nagynyedi	5468	1819	7	2229	203	8	235	3	159	396	409
Kézdi	1441	227	63	882	27	2	137	—	11	65	27
Nagysajói	1699	715	27	556	207	1	14	15	13	56	95
Összesen :	60450	22761	1052	21264	4265	130	2643	92	869	3109	4265

A tanítói illetményekben lényeges javulás nem állhatott be, de államsegély nélkül e helyzetben változtatni ehkerületünk nem képes. A múlt évi ehker, közgyűlés határozata alapján a városi tanítói fizetések városon szolgálati idő és családi állapot szerint évi 28,680 lej (és 960 lej lakbér) és 60,120 lej (és évi 5040 lej lakbér), falusi iskoláknál 28,680 lej (és 960 lej lakbér) és 54,060 lej (és 2800 lej lakbér) között váltakozott. Amihez járult még 10% kántori tiszteletdíj.

Igazgatótanácsunk, az egyházmegyék minden lehető megtettek, hogy bár e minimális illetmények zavartalan és pontos folyósítását biztosíthassák, de még így is nem egy helyt megtört a legjobb szándék az egyre rosszabbodó gazdasági viszonyokon.

Az iskolák dologi és személyi szükségletei az 1927/28 tanévben 27,450.920 lejt tettek ki, amelyből az iskolafentartók 17,286.391 lejt fedeztek, a többi az egyetemes adóból fedeztetett, de még hiányok állanak fel, mivel az egyetemes adó felhajtására nem kapjuk meg mindenütt az állami segítséget.

A fizetések kevés volta és nem pontos kiszolgáltatása már érezeti keserű eredményét, a jelen tanév elején a kinevezett tanítók nem foglalják el állásukat, vagy rövidesen ott hagyván posztjukat, más állás után néznek, úgy már több iskolánk tanerő nélkül várja a biztos pusztulás bekövetkezését. Átmenetileg a lelkész aai nagy buzgósággal végzik ilyen helyeken ezt a munkát is, de az állami hatóságok ezt mindjárt kifogás tárgyává teszik.

Sok eredménytelen küzdelmünk, kilineselésünk után sem adjuk fel a reményt, hogy sérelmeinknek megértő fülekre kell találniok, hogy az államkormány előbb-utóbb kénytelen lesz iskoláinkat — melyek nem egyebek mint Isten országának terjesztői — elismerik a konszolidáció, kultura olyan fontos eszközeinek, amilyenek valójában és megmenti a jogos államsegély kiutalásával küzdő katonáit, a tanítókat az elképzelhetetlen anyagi gondok súlyától.

Addig is, híveinknek kell féltő szeretettel, önfeláldozóbb anyagi gondoskodással megmenteni egyházunknak eme existenciálisan fontos műhelyeit, ha tisztos szegénységben is, de megélhetését munkásainak biztosítani.

Jelentésünkhöz legyen szabad a következő javaslatokat fűzni:

A) Tekintettel arra, hogy a most használatban levő tankönyvek több okból nem felelnek meg iskoláinkban, útasíttatik az igazgatótanács, hogy a tanügyi bizottság javaslatai figyelembevételével gondoskodjék megfelelő református szellemű, jó tankönyvek iratásáról és ha szükséges akár az ehker. íratatterjesztésében való olesó kiadásáról.

B) A református tanítóképzőintézetekben tanuló növendékeknek szüleji, akik kedvezményeket vesznek igénybe, köteleztessenek, hogy gyermekük legalább öt évig a református iskolák szolgálatában fognak állani, különben a nyert kedvezményeket visszafizetni tartoznak.

Isten kegyelme nyugodjon meg vergődő iskoláinkon és hősiesen tűrő munkásain.

IV. Vagyonügyi jelentés.

A) Az egyházkerület 1927. évi számadásával kapcsolatban az egyházkerület vagyonügyi jelentését az alábbiakban terjesszük a Méltóságos és Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés elé:

1. 1927. év folyamán ingatlan számlánkon lényegesebb változás

nem volt. A kolozsvári leánygimnázium építése befejezést nyert és az ingatlanok az egyházkerület nevére leendő telekkönyvi bekebelezése folyamatban van. Az 1928. év folyamán igazgatótanácsunk megvásárolta a Király-utca 53. számú házastelket 440.000 lejért. Ezen házastelkek szomszédos a jelenlegi püspöki palotával és a megvásárlásnak célja, hogy ezen a házastelken meg legyen a lehetősége az irodák elhelyezésének. A vételár kifizetése és a bekebelezési eljárás folyamatban van.

2. Az értékpapír számla 1,256.299 lejjel záratott le 1927 december hó 31-én. 1927 december hó 31-ével átvezettetett könyveinken az összes Budapesten eszközölt értékpapír adás-vétel. Most már a budapesti Kereskedelmi Banknál hadikölcsönkötvényeink és egy néhány nem nagy értéket képviselő értékpapírunk van letétben.

3. Az önbiztosító-alap számlája 1,531.863 lej készpénzvagyonnal záratott le. Ez év folyamán legtöbb egyházközségünk felemelte a biztosítási értékhatárt, jöllehet az épületek biztosítási értékhatára még nagyon messze van a valódi értéktől. Ez év folyamán több tűz- és villámcsapásból eredő kárt fizetett ki az Önbiztosító intézet, annyira, hogy az ez évi kiadás lényegesen nagyobb volt, mint a bevételt képező biztosítási díj. Igazgatótanácsunk tárgyalásokban van arra vonatkozólag, hogy 1928 december hó 31-ével viszontbiztosítást kössön, tekintettel a felemelt biztosítási összegekre, hogy minden kellemtlen meglepésre elkészülve lehessen.

4. A belmisszió számlán 304.736 lej adatott ki.

5. Az egyházközségeknek az egyházkerületi pénztárban kezelt betétállománya 1928 január hó 1-ével 5,286.494 lejt tett ki. Ezen betétek után az 1927. évben 12%-os kamat, az 1928. évben az általános jellegű béteti kamatláb leszállítása következtében 8%-os kamat adatott ki.

6. 1927 január hó 1-ével az Iratterjesztés önálló gazdálkodást kezdett előre megállapított költségvetés alapján. Az 1927. évi számadás pénztári tartozásban 245.784 lejt tüntet fel, mely készpénztartozás az egyházkerületi pénztárnál áll fenn.

7. Lelkészek részére esperesi láttamozás alapján igazgatótanácsunk minden alkalommal folyósított előleget, a negyedévi kongrua 50%-áig. Ujabbán a kolozsvári Hitelbank és Takarékpénztárnál közbenjárt, hogy lelkészek részére két lelkész kezes kongruájának lekötése mellett két év alatt egyenlő részletekben visszafizetendő kölcsönök folyósíttassanak. 25—40.000 lej erejéig.

8. Az egyházközségeknek és egyházi intézményeknek kikölcsön-

zött összeg 1927 december hó 31-éig 8 millióra emelkedett. Ezen kölcsönösszeg építkezésekre és hasznos beruházásokra adatott ki. A kikölcsönzött összeg ma eléri a 10 milliót. E tétellel kapcsolatban megkeli állapítanunk, hogy a kölcsönt felvevő egyházközségek a kamat és tőke visszafizetésére vállalt kötelezettségeiknek legtöbb esetben nem, vagy igen rendetlenül tesznek eleget, miért is igazgatótanácsunk elhatározta, hogy a késedelmezőkkel szemben a rendelkezésre álló legszigorubb intézkedéseket lépteti életbe.

9. Az útiköltségszámla az 1927. évben 418.985 lejjel záratott le, sajnos, ezen számlánk állandó emelkedést mutat s a fedezetének előteremtése igen sok gondot ad igazgatótanácsunknak.

10. Az egyetemes adószámlával kapcsolatban jelentjük, hogy az elmúlt évben is igazgatótanácsunknak a legtöbb gondot adta az iskolák fenntartásának kérdése. Ez a kérdés a jogos államsegély késlekedése miatt ez évben még akutabbá vált. Az elemi iskolák fenntartása átutaltatván az egyházmegyéék gondoskodási körébe, az egyetemes adót az egyházmegyéék számolják el. Gyakori a panasz, hogy az egyetemes egyházi adót s más törvényes egyházi adót a közigazgatási hatóságok nem hajtják fel, nem adják meg a törvény előírta hatósági támogatást. Kollégiumaink fenntartása évről évre nagyobb nehézségekbe ütközik, megfosztva földbirtokaitól, csak a folytonos újabb igénytámasztást kapják az állam részéről a tényleges államsegély helyett.

Igazgatótanácsunk mindent megtett a rendelkezésére álló fedezetek erejéig úgy a kollégiumaink, mint az elemi iskolák segélyezése ügyében.

11. Az egyházkerületi számadás az 1927. évben 305.783 lej vesztességgel állíttatott össze.

B) Az 1928. évi egyházkerületi költségvetéssel kapcsolatban a következőket jelentjük:

1. Terhelő kamatok címén 895.000 lej állíttatott be az egyházkerületi költségvetésbe, mely összeg az egyházkerület pénztárában kezelt betéteknek és alapoknak fizetendő ki. Az előirányzás helyes és tullepés nines.

2. A központi közigazgatás költségei napról-napra emelkednek és az egyházkerületi pénztár jövedelmének állandó apadása következtében a szükséglet előteremtése nagy nehézségeket okoz. Előirányoztatott államsegélyben 1,400.000 lej állami fizetés a központi tisztviselők részére. Irodaköltségre, posta, telefon, világítás stb. címen

280.000 lej, útiköltségre 400.000 lej, de e tételnél hiteltűllépés van már is.

3. Ingatlanokat terhelő közterhek, adók, köztisztasági adó stb. címen 460.000 lej irányoztatott elő. Ebből 150.000 lej átfutó tétel, mert ezt a vízdíjat a lakók fizetik.

4. Rovatalok címén átfutó tételekben szerepelnek szeretetházi, közalapi, agentiále stb. tételek, kivéve a Ref. Szemle előfizetési díját, melyre igazgatótanácsunk évente most már 110.000 lejt fizet rá, úgy, hogy igazgatótanácsunk az 1929. évre kénytelen volt az előfizetési díjat 400 lejről 600 lejre emelni, hogy a befolyó előfizetési díjak fedezhessék a tényleges kiadást.

5. Az iratterjesztés költségvetése szintén átfutótételképpen 948.000 lejben szerepel.

6. Külföldi hittestvéreink adománya címén csupán 100.000 lejt vettünk fel, sajnos, ez is majdnem teljesen fedezetlenül maradt.

7. Belmissziói célokra 300.000 lej vétetett be költségvetésünkbe.

8. Előirányoztatott b. e. Nagy Károly püspök úr siremlékének elkészítésére 150.000 lej. A siremlék minden igyekezetünk ellenére is csak az 1929. év első felében készülhet el. De minden intézkedést megtettünk most már, hogy ezen kötelességünk teljesítése további elodázást ne szenvedhessen.

9. A szükségletek fedezésére előirányoztatott házbérjövdelem címén 1,106.000 lej, mely egészen reálisnak mondható. Ebből 150.000 lej vízdíj és köztisztasági adó átfutó tétel.

10. Előirányoztatott kamatjövdelem címén 1,806.000 lej, mely szintén reálisnak mondható.

11. A többi tételek mint átfutó tételek szerepelnek költségvetésünkben.

C) Az 1929. évi költségvetés.

1. Ezen költségvetéssel kapcsolatban jelentjük, hogy az 1929. évi költségvetés adatai majdnem teljesen azonosok az 1928. évi költségvetési adatokkal, csak a kamatjövdelemnél mutatkozik lényeges apadás, ami az általános betéti kamatok megesappanásával van összefüggésben.

* * *

Miután a fentiekben ismertettük az egyházkerületi pénztár 1927. évi számadásának, valamint az egyházkerületi pénztár 1928. évi költségvetésének főbb adatait, az alábbiakban az egyházkerület va-

gyoni helyzetét közelebbről érdeklő néhány fontosabb mozzanatra mutatunk rá:

1. Egyházkerületi pénztárunkat a kolozsvári pénzpiacon bekövetkezett pénzkrisis következtében két pénzüintézetnek fizetéseképtelensége, illetve likvidálása érintette közelebbről:

a) 1927 december 17-én az Egyesült Jelzálog Bank Rt. fizetéseképtelenséget jelentett be. Ezen pénzüintézetnél egyházkerületünknek 4340. és 3620. számú betéti könyvében összesen 246.256 lej betétje volt elhelyezve. Ezen betételhelyezés még abból az időből származik, amikor ezen pénzüintézet mint Erdélyrészi Jelzálogbank működött egy nagy angol érdekeltségnek a védelme alatt. 1926 elején az angol érdekeltség váratlanul eladta egész részvénystokkját, fuzionált a Kolozsvári Közgazdasági Bankkal. A fuzionálás pillanatától kezdve igazgatótanácsunk e pénzüintézetnél semmiféle új betétet nem helyezett el, hanem megkezdte a betétek kivonását. Ezen pénzüintézet jelenleg csőd alatt van.

b) Egyházkerületi pénztárunkat közelebbről érintette a Közhasnú Takarékpénztárnál lévő érdekeltségünk, melynek igazgatósága az utóbbi évek konjunkturális érdekeltségéből származó veszteségei következtében nem vállalta sem az anyagi, sem a morális felelősséget a bankkal kapcsolatos érdekeltségekkel szemben és kimondta a Közhasnú Takarékpénztár likvidálását, melyet a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt. vállalt lebonyolítani olyképpen, hogy a betéteseknek 100%-os tőkekiegyenlítést adott azzal, hogy a likvidálás költségeinek és a Közhasnú Takarékpénztárt ért veszteségek fedeztetére egy évi kamatmentességet igényel. Ez a likvidálási feltétel, ha tekintetbe vesszük, hogy ez a pénzüintézet éveken keresztül a betéteseknek olyan magas betéti kamatot adott, hogy tulajdonképpen ennek tulajdonítható a Takarékpénztárt ért veszteség, az ígérkező megoldások között a legkedvezőbb volt, melyet Igazgatótanácsunk elfogadott. E pénzüintézetnél betétekben és folyószámlán összesen 1,887.000 lej volt elhelyezve. Ezen betét azonnal kicseréltetett a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt. betéti-könyvvel.

E pénzüintézetnél az egyházkerületnek, az egyházközségeknek és az egyházi alkalmazottaknak részvényérdekeltsége számba vétetett és megállapított, hogy az egész erdélyi református egyházkerület érdekeltsége részvényekben 320.000 lejt tesz ki, melynek további sorsa a likvidálás eredményétől van függővé téve.

Egyházkerületünk vezetősége az adott viszonyok között mindent

elkövetett és el fog követni, hogy az egyházkerület érdekei a lehetőség szerint megvédelmeztessek.

2. Az Igazgatótanács az egyházkerületi közgyűlés idevonatkozó határozata értelmében Főtiszteletű és Méltóságos Püspök úr hosszas tárgyalásainak eredményeképpen a szászvárosi kollégium új épületét eladta örök áron a román királyi kormánynak 8,000.000 lej vételárért. A 8,000.000 lej vételár első fele 1928 szeptember 1-én befolyt az egyházkerület pénztárába, míg a másik fele 1929 január 1-én esedékes. Az eladás tényével kapcsolatban Igazgatótanácsunk engedélyt szerzett arra, hogy a szászvárosi kollégium régi épületében egy elemi iskolai internátus állíttassék fel a vele kapcsolatos VII. osztályu elemi iskola részére. Engedélyt szerzett továbbá arra, hogy ezen épületben az egyházkerület egész területéről felvehető református árvák részére Árvaház létesíttessék. Az eladási ár mikénti felhasználására az egyházkerületi közgyűlés elé javaslat fog tételni kétségtelenül abban az értelemben, hogy annak kamatjövödelme elsősorban a szászvárosi kollégium s a vele kapcsolatos elemi iskola és árvaház fenntartási költségeire használandó fel, ami — sajnos — távolról sem fogja fedezni a szászvárosi kollégium költségvetésének hiányát.

3. Igazgatótanácsunk, miután a szászvárosi kollégium régi épületében felállítandó Református Árvaházra az engedélyt megnyerte, tekintettel arra, hogy árvaház céljaira a szászvárosi kollégium úgy helyiségei, mint központi fekvésénél a legalkalmasabbnak ígérkezett, az erők egységesítése szempontjából elhatározta, hogy a gróf Mikes Árminné, született Bethlen Tyma grófnő Óméltósága által adományozott zabolai árvaházat 400.000 lejért eladja, mivel annak fenntartását az Árvaházban s általában a környező falvakban uralkodó trachoma-járvány miatt, felekezeti elemi iskola hiányában, félreeső vidéken alkalmasnak nem tartja. Az eladási tőke mint árvaházi alap a szászvárosi kollégiumban létesítendő Árvaház céljaira az adományozó grófnő nemes intenciói szerint az ő hozzájárulásával fog felhasználtatni.

A szászvárosi Árvaház megszervezésére vonatkozólag a most tartandó egyházkerületi közgyűlésre Igazgatótanácsunk javaslatot fog előterjeszteni.

4. Igazgatótanácsunk az elmúlt év folyamán a Marosvásárhelyen épülő Szanatóriumnál részvényérdekeltséget vállalt ágyalapítványi helyek létesítése formájában, melynek ellenében egyházi alkalmazottaink nem ragályos betegségek esetén ingyenes szanatóriumi ellátásra és orvosi kezelésre tarthatnak igényt a gyógyszerek megfizetése elle-

nében. Ezen akciókkal kapcsolatban tervbe van véve a betegsegélyző egyesületnek tényleges megalkotása.

5. A marosvásárhelyi Szanatóriummal kapcsolatban Igazgatótanácsunk szerződésileg jogot nyert arra, hogy a Szanatóriummal kapcsolatban felállithassa a Diakonissza-képző Intézetet és hogy a növendékek a betegápolásban ingyenes kiképzést fognak nyerni a marosvásárhelyi Szanatóriumban. A Diakonissza-képző intézet beindított, jelenleg 8 növendéke van. A Diakonissza-képző intézetre vonatkozólag az egyházkerületi közgyűléshez előterjesztés fog tétetni.

6. Igazgatótanácsunk ez év folyamán három szükségparancsolta kibővítést, építkezést határozott el és pedig:

a) A kolozsvári leánygimnázium nyilvánossági jogát az államkormány olyan feltételekhez kötötte, hogy a fenntartó köteles sürgősen gondoskodni az igazgatónö természetbeni lakásáról az épületben, új tantermekről és egy természettan-chemiai előadó teremről két szertárral kapcsolatban. Igazgatótanácsunk, hogy minden lehető megtegyén ezen egyetlen leánygimnáziumunk nyilvánossági joga érdekében, a kibővítési munkálatokat elrendelte. A kibővítés folyamatban van, immár közel a befejezéshez. A kibővítési költségek kb. 3,000.000 lejt tesznek ki.

b) A Szeretetház befogadó képessége 75 tanulóra volt biztosítva. A nyári jelentkezések alkalmával 134 református növendék jelentkezett, úgy hogy 59 református többnyire leánygimnáziumi növendék felvételéről Igazgatótanácsunk máskép gondoskodni nem tudott, csak a Szeretetház kibővítésével, olyképpen, hogy a jelenlegi épületre egy emeletet építtetett. Igazgatótanácsunk nem vállalhatta a felelősséget, hogy 59 református növendék elhelyezetlenül maradjon. A kibővítési munkálatok megkezdését elhatározta, az folyamatban van, közel a befejezéshez. A kibővítési költségek kb. 3,000.000 lejt tesznek ki.

c) Égetően szükség volt arra, hogy a Kolozsvárra jövő református vallásu egyetemi hallgatók legalább részbeni elhelyezéséről egyházkerületünk igyekezzék gondoskodni. E végett engedélyt adott a református kollégium előljáróságának az ő előterjesztésére, hogy a kollégium internátusa 40 egyetemi hallgató befogadása céljából kibővítették.

7. Igazgatótanácsunknak a múlt közgyűlés óta állandó és szinte emberfeletti nehézségekbe ütköző gondja iskoláink tanerőinek fizetési ügye, amennyiben kellő fedezeti források hiányában államsegély nélkül, saját erőnkől kell részükre valamilyen elfogadható megélhetést biztosító fizetésekről gondoskodni.

Ingatlan eladások, vételek ; adásvételi, csere, ajándékozási és haszonbérleti szerződések.

6428—1927. Az alsójárai egyház ingatlan eladása.

5821—1927. A csuesai egyház ingatlan vétele és eladása.

6018—1927. A bukaresti egyház ingatlan eladása.

6020—1927. A magyarmacskási egyháznak Lázár Tuon és társaival kötött adás-vételi szerződése.

6023—1927. A kolozspatai egyház ótemető eladása.

6116—1927. A hunyadi egyházmegye tanácsának határozata a fehérvári papilakás és a papikanonia eladása tárgyában és az ez ellen beadott felebbezés.

6743—1927. A magyarlápósi egyháznak Kolesár Sándor és társaival kötött adásvételi szerződése.

7130—1927. A marosszentimrei ref. egyháznak az ottani gr. caht. egyházzal kötött ajándékozási szerződése.

9361—1927. A székelyszenterzsébeti egyháznak ifj. Gál Mózes-sel kötött ajándékozási szerződése.

9049—1927. A kispujani egyháznak Tamás István és nejével kötött adásvételi szerződése.

8169—1927. A székelyföldvári egyháznak Régmányi Béni és neje, továbbá Kulesár István és nejével kötött adásvételi szerződése.

9608—1927. A kolozsvári egyház ingatlan eladása a kötelendi birtokból.

9662—1927. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak a miriszlői szőlő részes művelésére vonatkozó szerződése.

10474—1927. A diódi egyház perzsa szőnyegének eladása.

10721—1927. A marosszentimrei egyház 5 rendbeli adásvételi szerződése.

12231—1927. A szászvárosi kollégiumnak az ottani járásbíró-sággal kötött lakbérleti szerződése.

11161—1927. A magyarigeni egyháznak Bucsezán Vasilieval kötött adásvételi szerződése.

12415—1928. A türeai egyház török szőnyegének eladása.

13201—1927. A csegötelki egyháznak Bálint Györgynével kötött csereszerződése.

2883—1928. A kányádjósfalvi egyház ingatlan eladása.

2500—1928. A marosujvári egyháznak Fischer Izsákkal kötött adásvételi szerződése.

1629—1928. A marosujvári egyház kántori telkének eladása.

554—1928. A bonyhai egyháznak Baja Jánossal kötött adásvételi szerződése.

13058—1928. Az enyedszentkirályi egyháznak Demeter Mihályval kötött adásvételi szerződése.

558—1928. A gyergyószentmiklósi egyháznak Selyem Balázssal kötött adásvételi szerződése.

303—1928. A sáromberki egyháznak Nagy Józsefné és társaival kötött adásvételi szerződesei.

1627—1928. Az aranyosegerbegyi egyháznak Nagy Pál György és nejével kötött adásvételi szerződése.

692—1928. A makfalvi egyháznak Bálint Dénes és nejével kötött adásvételi szerződése.

12505—1928. A toldalagi egyház ingatlan eladása.

3026—1928. A brassói egyháznak Gyulai Sándor és nejével kötött adásvételi szerződése.

1358—1928. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Bartha Mártonnal a tinódi birtok részös művelésére vonatkozó egyezsége.

965—1928. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak a Şeoala Superiora de Comerú-el kötött haszonbéri szerződése.

1394—1928. A kolozsvári kollégiumnak a mezözáhli birtok kezelésére vonatkozó szerződése.

402—1928. A nagyenyedi kollégiumnak Ladányi Erzsébettel kötött haszonbéri szerződése.

1582—1928. A szászvári kollégiumnak az ottani csendörparanesnoksággal kötött haszonbéri szerződése.

3331—1928. A szamosfalvi egyház iskolatelek és épület vásárlása.

3739—1928. A marosnémeti egyháznak Nistor Nicolai és nejével kötött adásvételi szerződése.

3739—1928. A marossolymosi egyháznak gróf Horváth Toldi Rudolfal kötött adásvételi szerződése.

3456—1928. A szászvárosi kollégiumnak Nasta Józseffel kötött adásvételi szerződése.

5305—1928. A homoródszentlászlói egyháznak Benkő Domokos és nejével kötött csereszerződése.

5925—1928. A balázstelki egyház papitelek vásárlása.

4877—1928. A sepsiszentgyörgyi egyháznak Kádár János és társaival kötött adásvételi szerződése.

4876—1928. A sepsiszentgyörgyi egyháznak Vajna Mihály és nejével kötött adásvételi szerződése.

- 4096—1928. A dévai egyháznak Achim Iuonnal kötött adásvételi szerződése.
- 4111—1928. A sarmasági egyház taxás helyének eladása.
- 4827—1928. Az alsójárai egyháznak Sós Vasilie és nejével kötött adásvételi szerződése.
- 4825—1928. A sztánai egyház iskolatelek vásárlása.
- 5922—1928. A marosvécei egyháznak özv. Bartha Jánosnéval kötött adásvételi szerződése.
- 5924—1928. A sóváradi egyházközség malmának eladása.
- 6017—1928. A göczi egyház telekcseréje.
- 5798—1928. A bukaresti egyház 2 temetőparcella eladása.
- 6066—1928. Az alsójárai egyháznak Kiss Károllyal kötött adásvételi szerződése.
- 6088—1928. A küküllővári egyháznak Fogarassy Józseffel kötött csereszerződése.
- 4828—1928. A mérai egyház taxás helyének eladása.
- 6820—1928. A kolozsvári kollégium girolti birtokának kezelésére vonatkozó egyezsége.
- 7158—1928. A magyarfodorházi egyház adásvételi szerződése.
- 7275—1928. A bürködi egyház adásvételi szerződése.
- 7276—1928. A koltakatalini egyház adásvételi szerződése.
- 7340—1928. A gyergyószentmiklósi egyház adásvételi szerződése.
- 7586—1928. A tövisi egyház adásvételi szerződése.
- 7639—1928. A mezőmadarasi egyház adásvételi szerződése.
- 7796—1928. Az ozdi egyháztelek cseréje.
- 7797—1928. A sepsiszentgyörgyi egyház adásvételi szerződése.
- 7993—1928. A vadasdi egyház adásvételi szerződése.
- 8405—1928. A szászvárosi egyház adásvételi szerződése.
- 8744—1928. A bágyoni egyház adásvételi szerződése.
- 8524—1928. A mezőbergenyei egyház adásvételi szerződése.
- 9526—1928. A domokosi egyház csereszerződése.
- 9572—1928. A türi egyház telekeladási szerződése.
- 9630—1928. A kolozsvári egyház adásvételi szerződése.
- 10863—1927. A kolozsvári Király-utca 53. számú ház megvétele az egyházkerület részére Igazgatótanácsi irodai célokra.
- 8522—1928. A marosvásárhelyi egyház műalmának házikezelésbe vétele.
- 8523—1928. A marosvásárhelyi egyház műalma bérlétének felbontása.
- 10036—1928. A csikszeredai egyház erdőeladási szerződése.
- 10571—1928. A marosvásárhelyi egyház telekeladási szerződése.

Épitések.

- 5914—1927. Az erzsébetvárosi egyház iskolaépítése.
- 6114—1927. A ref. theologia háznagyi lakásépítése.
- 5714—1927. A toldalagi egyház iskolaépítése.
- 6428—1927. Az alsójárai egyház bérház-építése.
- 9077—1927. A csejdi egyház iskola és tanítói lakásépítése.
- 7957—1927. A vulkáni egyház bérház-építése.
- 7478—1927. A mócsi egyház papilakásépítése.
- 11245—1927. A petrilla bányatelepi egyház templomépítése.
- 13201—1927. A czegötelki egyház iskolaépítése.
- 2664—1928. A brádi egyház templomjavítása.
- 8028—1928. Az ördögösfüzesi egyház toronyépítése.
- 2564—1928. A maksai egyház kántori lakás, olvasóterem és tanásterem építése.
- 2883—1928. A kányádjásfalvi egyház iskolaépítése.
- 3759—1928. A székelyszáltobosi egyház papilakás építése.
- 3120—1928. A naszódi egyház templomépítése és papilakás javítása.
- 5303—1928. A homorodszentlászlói egyház templomépítése.
A fogarasi egyház bolthelyiségépítése.
- 5481—1928. A szilágynagyfalusi egyház iskolaépítése.
- 6089—1928. A tövisi egyház második tanterem építése.
- 5925—1928. A balázstelki egyház templomépítése.
- 4876—1928. A sepsiszentgyörgyi egyház elemi iskolaépítése.
- 6302—1928. A sáromberki egyház templomjavítása.
- 6234—1928. Az aranyospolyáni egyház papilakás építése.
- 6271—1928. A marosludasi egyház iskolaépítése.
- 6275—1928. A magyarózdi egyház iskolaépítése.
- 7094—1928. A magyarpalatkai egyház papilakásépítése.
- 7448—1928. A karatnai egyház kántori lakásépítése.
- 8027—1928. A várkududi egyház papilakás építése.
- 9341—1928. Az ákosfalvi egyház papilakás építése.
- 9497—1928. A bethleni egyház iskola, tanítóilakás és bérház-építése.
- 10718—1928. A szászrégeni egyház templomtoronyépítése.
- 6229—1928. A kolozsvári szeretetház kibővítése,
a leánygimnázium kibővítése,
a kolozsvári ref. kollégium internátusának át-
alakítása.

Jótekonycélu adományok.

2456—1928. Mészáros István felvinci lakos, nyugalmazott főszolgabíró a maga és felesége, Kovács Jolán nevében az erdélyi ref. egyházkerületnek szegénysorsu, jótanuló ref. ifjak nevelési céljaira 100.000 lejt adományozott.

201—1928. Dr. Csiszár Lajos és társai a néhai Darkó Ákos alapra 5000 lejt gyűjtöttek és azt kezelés végett az előírt feltételekkel átadták a marosvásárhelyi ref. kollégium előljáróságának.

9361—1928. Ifj. Gál Mózes székelyszenterzsébeti lakos, a székelyszenterzsébeti egyházközségnek ifjusági kultúrház céljára 55□-öl területű belsőséget adományozott.

6275—1928. Gróf Teleki Artur egyházkerületi főgondnok, a magyarózi ref. egyházközségnek iskola és kultúrház építésre egy 600□-öles területű belsőséget és ezenkívül 45.000 lej értékű épületanyagot adományozott.

9575—1928. Az ákosfalvi ref. egyház hívei a paplakás és kultúrterem építésénél minden kézi- és írás- nap számot, továbbá az összes ipari munkát ingyen teljesítették, ezenkívül közrovotalt hozdztak. Benkő Károly építész a teljesen ingyen munkáján felül még 17.000 lej készpénzt is adott az épületanyagok árára.

7265—1928. Néhai Miklós Árpádné szül. Székely Lujza elhalt fia emlékére újabb 50.000 lejes adományt adott át a marosvásárhelyi kollégium előljáróságának. Ugyanő előzőleg még egy ilyen összegű adománnyal járult nevelési céljainkra.

Jelentés az agrártörvény végrehajtásáról.

A vagyoni ügyekkel kapcsolatban tisztelettel jelentjük, hogy az 1927. évi jelentésünkben jelzett agrársérelmeinket újabb sérelmekkel szaporították, ahelyett, hogy előbbi sérelmeinket orvosolták volna.

A Comitetul Agrar előtt évek óta elintézetlenül fekvő sok reviziós kérések közül alig egy néhány nyert elintéztést.

Javunkra csak a bonezhidai egyház kérését intézték el úgy, hogy az egyházközség által annak idején nagy áldozat árán akácczal beültetett 33 hold erdő területet — amely a beültetés előtt kopár és vízmosásos hasznavehetetlen terület volt — a Comitetul Agrar az, egyházközségnek visszaadta.

A nagyrapolti egyházközségtől kisajátított 22 hold 314 □-öl területvisszaadása céljából beadott reviziós kérést a Comitetul Agrar.

indokolás nélkül visszautasította azzal, hogy a vármegyei kisajátító bizottság határozata érvényben marad.

Hasonlóképen visszautasította Bardócz és Vizakna egyházköz-ségek kéréseit is azzal a megjegyzéssel „ca neîntemeiată“.

A Comitetul Agrar más intézkedéseiről nincsen tudomásunk.

Arról sincs tudomásunk sürgető kéréseink dacára sem, hogy a fölmivvelésügyi Miniszter Úr a hozzáintézett nagyon sok rendbeli panaszainkat elintézte volna.

Sajnos tudomásunk van arról és adataink vannak arra vonatkozólag, hogy az alsóbb fokú agrár kisajátító hatóságok és hatósági közegek most is folytatnak kisajátítási eljárásokat. Házhelyek, iskola, templom stb. célokra most is kezdeményeznek és végrehajtanak kisajátításokat.

Különösen az agronomok önkénykedései ellen van sok panasz, mert a panaszok szerint az agronomok a kisajátítási hatóságok rendelkezéseit sem respektálják; a hozott határozatok ellenére önkényesen — az érdekeltek megkérdezése és meghallgatása nélkül vesznek el és adnak oda kisajátított földeket és változtatnak a kisajátító bizottságok intézkedésein.

Múlt évi jelentésünkben jeleztük, hogy az igényjogosultságok kielégítése rendjén egy néhány egyházközségünk abban a figyelemben részesült, hogy a törvényben biztosított igényeinek kielégítésére egy pár hold földet kapott használatra. Jeleztük, hogy ilyen címen a püspökségünk is kapott a kolozsvári szénafünek nagyon távoli félreeső helyén 100 hold terméketlen, csúszamos, omlásos, szakadékos területet.

Múlt évi jelentésünkben azt is jeleztük, hogy ezeket a földeket már kezdik visszavenni és el lehetünk készülve arra, hogy rendre mind vissza veszik az egyházak használatából.

Sajnos, ez az aggodalmunk az utolsó év alatt is alapos volt, mert az utolsó évben is vissza vettek ilyen földeket. (P. Szamosköblös, Magyarózd stb.)

Hasonlóképen a püspökségünknek adott 100 holdból is megkérdezés, meghallgatás, értesítés nélkül $21\frac{3}{4}$ holdat elvettek.

Ezt is az agronom vette el a kisajátító hatóságok tudtán kívül és önkényesen oda adta egyik kolozsvári „Şcoala normală“-nak.

A püspökség is csak akkor szerzett róla tudomást, mikor a „Şcoala normală“ bérlői kaszálták a fűvet.

Írásos dokumentumot nem tudtunk beszerezni arra vonatkozólag, hogy miért vették el a püspökségtől és miért adták a „Şcoala

Bár sokan a lelkeszek közül is csak mint ritka alkalmi vásárlók szerepeltek, sőt olyanok is vannak, akik még tudomást sem szereztek az iratterjesztés létezéséről.

Megoldásra vár még tehát az egész egyházkerületünknek az iratterjesztés fiókjaival való behálózása. Sokat várunk e részben a nőszövetségtől, de kívánatosnak látszana egyes vándor kolportörök beállítása is.

Jó szolgálatot tenne, ha az iratterjesztés meg tudna jelenni minden nagyobb egyházi jellegű összejövetelnél, amint jelen volt a nagyenyedi, brassói és tordai nagyheteken.

Mindezekre a kérdésekre nézve, valamint az iratterjesztés szellemi vezetésére nézve, támogatást és irányítást várunk az iratterjesztési bizottságtól, melynek választására nézve a jelen közgyűlésnek tétetett előterjesztés.

Sok nehézséggel küzdött az iratterjesztés helyiségének, de különösen raktárainak szűk volta miatt.

